

**Univerzita Karlova, Filozofická fakulta
Ústav české literatury a komparatistiky**

Bakalářská práce

Lukáš Tomášek

**Časopis *Vlajka*: Metody, prostředky a cíle
Vlajka the Magazine: its Methods, Means and Aims**

Praha 2019

Vedoucí práce: doc. Mgr. Libuše Heczková, Ph.D.

Děkuji doc. Mgr. Libuši Heczkové, Ph.D, za možnost věnovat se tématu této práce – a především za cenné připomínky a trpělivost.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 18. 7. 2019

Abstrakt

Bakalářská práce se věnuje cílům, metodám a prostředkům komunikace uveřejněné v časopise *Vlajka* v letech 1928–1942. Zabývá se především tématem židovství a komunismu (na základě studia pramenů a relevantní literatury předkládá nejvýraznější modely vnímání postavy Žida a komunisty) – v kontextu antisemitského zázemí periodika a vlajkařského „boje“ tyto entity představují národní nepřátele.

Pozornost je věnována také otázce křesťanství, které v rámci zmíněného „boje“ představuje jistou formu záštity před židovstvím a komunismem.

Dále se práce zabývá povahou beletristických textů či vztahem *Vlajky* k umění, společně s jejím vztahem k vybraným osobnostem české literatury, a reflektuje vlajkařské uvažování o ženě a její úloze ve společnosti.

Klíčová slova

časopis, fašismus, židovství, komunismus, žena, umění, 20. léta 20. století, 30. léta 20. století, 40. léta 20. století

Abstract

The bachelor thesis deals with the aims, methods and means of communication published in the magazine called *Vlajka* during 1928–1942 period. Mostly it focuses on the topic of Jewry and Communism (based on the sources and specialised literature study it presents the most striking Jew and Communist presentation models) – regarded as national enemies due to the *Vlajka*'s „fight“.

The thesis also concerns Christianity, which is a form of defence from Jewry and Communism for *Vlajka*.

Author's interest also lies in the belles-lettres texts' character and *Vlajka*'s relations to art and chosen Czech literature personas. Eventually, the paper reflects ways of thinking on the woman (and woman social role) theme.

Keywords

magazine, fascism, Jewry, Communism, woman, art, twenties of 20th century, thirties of 20th century, forties of 20th century

Obsah

1	Úvodem	6
2	Fašismus	7
2.1	Hnutí Vlajka a český fašismus	7
3	Časopis <i>Vlajka</i>	12
4	Křesťanství	14
5	Židovství	17
5.1	Ze zdrojů antisemitismu	17
5.2	Židovství ve <i>Vlajce</i>	17
5.2.1	Židovství mezinárodní	18
5.2.2	Židovství prospěchářské	19
5.2.3	Židovství nepřínosné a destruktivní	20
6	Komunismus	23
6.1	Komunisté morálně slabí	24
6.2	Komunismus kolektivní a proletářský	26
6.3	Komunismus nesmyslný a nepřínosný	27
7	Žena	29
8	<i>Rukopisy Královédvorský a Zelenohorský</i>	32
9	<i>Vlajka</i> a umění	35
9.1	Obraz spisovatelů	35
9.2	Autorská beletrie	38
10	Závěrem	42
11	Seznam literatury	44

1 Úvodem

Tématem této bakalářské práce je vlajkařské uchopení aspektů skutečnosti, respektive způsoby, jakým se přispěvatelé časopisu *Vlajka* vztahovali ke křesťanství, komunismu, židovství, ženě, otázka zacházení s literárněhistorickými osobnostmi a památkami (*Rukopisy Královédvorským* a *Zelenohorským*) a autorská beletrie, jež se na stránkách periodika objevuje.

Práce vychází z předpokladu, že každý individuální projev je řízen vztahy, definovanými cíli, a že za účelem dosažení cílů uplatňuje v rámci metod soubor prostředků.

Cílem této bakalářské práce je vyjavit vybrané cíle komunikace uveřejněné ve *Vlajce* v letech 1928–1942, naznačit metody, jimiž se jednotliví autoři i *Vlajka* jako celek o dosažení těchto cílů pokoušeli, a uvést prostředky, které byly v rámci metod využity.

V kapitolách *Fašismus* a *Časopis Vlajka* se zaměříme na okolnosti, jež námi sledované periodikum provázejí, především určení fašistickou ideologií. Seznámíme se s jeho základní charakteristikou, s povahou „boje“, který vede, a skrz programová prohlášení uveřejněná na stránkách časopisu nastíníme některé aspekty sebe prezentace *Vlajky*.

Kapitola *Křesťanství* je věnována především otázce křesťanství jako obrany proti dvěma úhlavním nepřátelům vlajkařů – kterými se zabývají následující kapitoly *Židovství* a *Komunismus*. V nich na základě konkrétních pramenných textových realizací uvedeme některé z metod vyjádření (jejichž označení v těchto případech odpovídají názvy podkapitol: *Židovství mezinárodní*, *Židovství prospěchářské*, *Židovství nepřínosné a destruktivní*, *Komunisté morálně slabí*, *Komunismus kolektivní a proletářský*, *Komunismus nesmyslný a nepřínosný*).

Kapitoly 7–9 mapují, jakým způsobem *Vlajka* zachází s identitou ženy, s Rukopisným sporem a vybranými osobnostmi české literatury, a v nárysu představují autorskou beletrii publikovanou na stránkách časopisu.

Jelikož tato práce pojednává jak o *Vlajce*-hnutí, tak o *Vlajce*-časopisu, zvýrazňujeme název časopisu kurzívou. Ačkoliv lze tyto dva subjekty těžko rozdělovat, vzhledem k tématu práce dáváme přednost, je-li možná dvojitá interpretace, označení časopisu.

V průběhu mapování prostředků a metod dokládajících vlajkařské cíle budeme využívat převážně (ale ne výlučně) doklady z předprotektorátní fáze časopisu. Toto rozhodnutí vyplývá především z nahlédnutí faktu, že i s ohledem na periodicitu dopřává protektorátní *Vlajka* jednotlivým textům kratší rozsah a tím pádem i méně rozsáhlý prostor pro výstavbu komunikačních modelů, což znamená i méně průkazný materiál.

2 Fašismus

Mezi nejvýznamnější zdroje italského fašismu, jak je vysvětluje Milan Nakonečný, patřil mazziniánský spiritualismus, syndikalismus G. Sorela a machiavellismus. „Vládnout podle Machiavelliho znamená stále bojovat o moc bez ohledu na morální předsudky.“ (Nakonečný 2006: 344) V. Pareto rozpracoval Machiavelliho striktní dělení sociálních vrstev a zdůraznil vliv citů a instinktů na dění ve společnosti – s vrcholem v nemožnosti rozumově uchopit jejich vznik a působení (ibid.).

Fašismus získal v každém státě vlastní, specifické rysy a zvláštní podobu, všechny jeho podoby však spojovala „hluboká nedůvěra k demokraticko-liberalistickému společenskému řádu“ (ibid.).

2.1 Hnutí Vlajka a český fašismus

Fašismus coby společenský jev nezaujímal v českém prostoru před říjnem 1938 nijak závratnou plochu, ideová východiska italského fašismu a jejich realizované dopady (později ve spojení s německým nacionalismem) nicméně poskytovaly živnou půdu pro rozkvět fašistických organizací v celé Evropě.¹ S fašismem je často spojována představa „vlády silné ruky“, jisté rozhodnosti a pevnosti přesvědčení – volání po „silné ruce“ zaznívalo z některých politických kruhů Československem a poté bezprostředně po atentátu na Aloise Rašína v roce 1923, podotýká Tomáš Pasák. Reakci na atentát představoval zákon na ochranu republiky. Ve stejném roce začala Hlinkova slovenská ľudová strana po Mussoliniho vzoru vytvářet úderné oddíly nazvané Rodobrana (Pasák: 60–61).

Program českého fašismu nebyl zpočátku příliš jasný. Základní ideovou jistotu tvořil nacionalismus, jehož výboje směřovaly zpočátku především proti Německu. Socialisté představovali z nacionalistického hlediska nepřijatelný internacionalismus – výboje proti němu byly v československém prostředí spojeny i s hradní politikou, operoval již ve dvacátých letech soustavně s antisemitismem a požadoval „očistu státu“. Nutno přiznat, že na rozdíl od jiných, sousedních států nebyl zdejší fašismus výrazně militantní.

V jistém smyslu byl český fašismus 20. a 30. let fúzí italského fašismu a německého nacismu – výrazné místní specifikum tvořilo nenávislné ladění vůči národnostním menšinám, které v tehdejším Československu tvořily cca třetinu obyvatelstva (Nakonečný 2006: 345).

1 Především po říjnu 1922, kdy se plně dostal k moci fašismus v Itálii.

Mezi nejviditelnější krajně pravicové nacionalistické skupiny patřilo hnutí Červenobílých, Národní hnutí a skupina Českoslovenští fašisté. V Klubu červenobílých, založeném roku 1922, působil mimo jiné František Mareš, jehož texty nalezneme v námi sledovaném časopise *Vlajka*. Myšlenkové zázemí Červenobílých nám zjednodušeně, ale snad přece přiblíží jejich vůdčí heslo, jak je uvádí Tomáš Pasák: „Proti ideji – ideu, proti pěsti – pěst!“ (Pasák: 62).

Počátky českého fašismu se dotýkají literární historie již v otázce požadavků Červenobílých, a to sice v přání zákazu vydávání Rudého práva a omezení působení Českého slova a Tribuny. Koncem roku 1922 existovalo v Čechách a na Moravě již 19 místních fašistických organizací.

Jeden z předních činitelů hnutí Vlajka byl Jan Vrzalík. Již v roce 1926, tedy dva roky před prvním vydáním časopisu, se ocitl v čele studentské fašistické organizace. Ve studentském fašistickém prostředí se, jak uvidíme i na stránkách *Vlajky*, dostalo značného uznání Viktoru Dykovi, jednomu z mluvčích Národního hnutí a v jejích počátcích přispěvateli *Vlajky*. (S fašistickým hnutím sympatizovali kratší či delší dobu i František Xaver Šalda, Alois Jirásek nebo Josef Holeček (Pasák: 67).)

Snaha o vytvoření společné fašistické organizace byla dovršena v březnu 1926 s vytvořením Národní obce fašistické, v níž splynuly všechny dosavadní fašistické organizace. Členská základna Národní obce fašistické narůstala nejmarkantněji na přelomu let 1926 a 1927. Její tehdejší hlavní tiskový orgán představovala *Říšská stráž*, popisuje tehdejší vývoj Pasák (ibid.: 68).

Následné období hospodářské krize s sebou přineslo i další fašistickou organizaci, Vlajku. Její stejnojmenná tiskovina navazovala na časopis Průlom a první číslo vyšlo v roce 1928, téměř o dva roky dříve, než byl oficiálně založen politický klub Vlajka.²

V čele časopisu stanul Jan Vrzalík, v jejím výboru dále pracovali Miloš Maixner a Jožo Hritz; ve stejném roce vznikl Národní svaz mládeže a studentstva³, jehož značná členská základna tvořila do konce roku 1927 Fašistické studentské sdružení, součást Národní obce fašistické (Pasák: 134).

V roce 1930 se se do vedení politického klubu Vlajky dostal Lubomír Kukla, dále v této době předsednictvo sestávalo z Jana Vrzalíka, Jindřicha Streibla, Františka Varla, Josefa Chlubny a Jožo Hritze. V současné době někteří členové přináleželi i k Národní lize či národní demokracii, případně jiné pravicové straně. Mussoliniho příklad, zejména v oblasti hospodářství, představoval pro vlajkaře požadovanou cestu vývoje, komentuje rok, kdy vychází druhý ročník časopisu *Vlajka*, Pasák (Pasák: ibid.). Odpor ke komunismu, protiněmecký nacionalismus a antisemitismus vytvářely ideové zázemí počátečního období klubu, potažmo i časopisu.

2 3. 4. 1930 (Pasák: 134).

3 20. 3. 1928 (ibid.).

Nové předsednictvo, ustanoveno v roce 1932, přivedlo do čela Vlajky Stanislava Nikolau, o dva roky později je ovšem vystřídán opět Janem Vrzalíkem.

S rokem 1933 nacházíme ve *Vlajce* pozvolný nárůst sympatií k nacismu a na konci roku 1934 došlo k zastavení činnosti *Vlajky* – obnovena byla až v roce 1937.⁴

Vlajka navázala ve 30. letech spolupráci s Hlinkovou slovenskou ľudovou stranou, což se znatelně projevilo ve společném požadavku splnění pittsburské dohody. Další spolupracovníky Vlajka našla v opoziční pravicové skupině mladých polských nacionalistů⁵ (ibid.: 137). Ve stejnou dobu spatřujeme na stránkách *Vlajky* jistou formu panslavismu, oslavy slovanství.

Situací značně odlišnou od třicátých let procházela protektorátní Vlajka. 11. 10. 1939 vznikla sjednocovací schůzí Vlajky, Svatoplukových gard a NAKJ fašistická organizace nazvaná Český nacionálněsocialistický tábor (ČNST). Ta byla největší organizací svého druhu, neboť ostatní, podobné, byly značně roztržštěné. V jejím čele se ocitl Jan Rys-Rozsévač⁶, což souviselo s faktem, že Vlajka představovala v nové organizaci rozhodující sílu a zastávala vedoucí pozici. Jejimi tiskovými orgány byly *Vlajka* a *Arijská fronta*. V otázce politického programu následoval ČNST linii nastolenou Vlajkou. V zájmu vlajkařských zájmů žádal Jan Rys-Rozsévač odvolání protektorátní vlády a její nahrazení vládou fašistickou, a to s uspokojivým (tzn. značným) zastoupením vlajkařů. Po čase si vedení ČNST uvědomilo, že úřad říšského protektora nepodporuje její aktivity v žádané míře – dle záměrů protektora, respektive nacistického vedení, měla na politickém poli působit jakožto narušitelský prvek a zároveň je naplňovat proněmeckým duchem, věnovat Rysovi-Rozsévačovi moc ovšem nezapadalo do německé koncepce mocenské distribuce v rámci protektorátu. Vlajka každopádně v roce 1940 politické výpady vedené proti soudobému protektorátnímu vedení stále stupňovala (ibid.: 297-300).

Členstvo ČNST čítalo v roce 1940 13 000 registrovaných členů, přičemž nárůst členů od roku 1938 byl vyčíslen na 12 000. Schůzová činnost se odehrávala nejvíce v Praze. I přes tato alarmující čísla nepanovala ve vedení organizace pravá jednota – rozeprě vznikly především mezi Vlajkou a Svatoplukovými gardami. Gardy patřily k prvkům, jež měly snižovat potenciál podpory obyvatelstva v protivlajkařském a protifašistickém odboji (ibid.: 300–301).

4 V mezidobí, od roku 1935, vycházel týdeník *Národní výzva*, doprovázen občasnými „dobovými sborníky“ *Nové Československo* (Putna: 799).

5 Viz interview s Lubomírem Rubachem (*Vlajka*, říjen 1932: 10–11).

6 Popraven v roce 1946 na Pankráci společně s kolegy vlajkaři Josefem Burdou a Jaroslavem Čermákem (Pasák: 379).

Vlajkařský antisemitismus se v této době otisknul do hesla: „Dobytek do chléva – Židy do ghetta.“ (Pasák: 301) V zásadě rasově orientovaný protižidovský postoj byl nicméně doplněn i o odpor vůči tzv. bílému židovství (ibid.).⁷

Vlajka se dále pokoušela o navýšení držené moci – ministerský předseda generál Alois Eliáš nakonec odmítl vystupňované vlajkařské požadavky.⁸ Vlajka v odpověď ještě podpořila své „reformní“ aktivity. Úřad říšského protektora v této době Vlajku podporoval, přesto organizace nebyla příslušnými orgány legalizována. Dále docházelo k násilným střetům českých gardistů s českým četnictvem – následné společné stanovisko gestapa, SD a ČNST – Vlajky bylo navenek méně radikální než dosavadní aktivity – cílem byla přeměna z řízené „destrukce“ na soustavné „budování“. Srpen roku 1940 představoval pro Vlajku zásadní bod obratu, její úpadek byl zapříčiněn zejména ztrátou zájmu okupačních úřadů (vyjma gestapa a SD). Společně s úpadkem vnějšího působení docházelo k destabilizaci názorové jednoty vedení Vlajky. Touha po vyšší autonomii zůstala nevyslyšena – Německo se jasně vyjádřilo v tom smyslu, že svévolné akce ČNST nebudou trpěny. Na poli propagandy byli od roku 1941 více podporováni Emanuel Moravec a skupina novinářů vedená Karlem Lažnovským a Vladimírem Krychtálkem (ibid.: 304)

Přínos, kterým pro okupanty Vlajka byla, zdaleka nespočíval pouze v komunikačním kanálu, který představovala její tiskovina, a polomilitaristické povaze skupiny; udavačský potenciál Vlajky představoval povážlivou sílu, jež mohla vést k přesným zásahům – zmiňme namátkou jedno konkrétní naplnění tohoto potenciálu: „V plzeňské župě ČNST – Vlajky byly pořízeny seznamy osob, které před okupací pracovaly v KSČ, ve Svazu přátel SSSR, dále židovských advokátů a lékařů, a ty byly předávány Němcům“ (ibid.: 305). Poté co vypukla německo-sovětská válka, využívalo německé vedení konfidentské možnosti Vlajky ještě více – Vlajka také vydala „směrnici k potírání ‚komunistického a marxistického podzemí‘“. (ibid.: 341) V této chvíli již samotnou existenci Vlajky zajišťovaly tzv. „politicko-bezpečnostní důvody“ (ibid.). J. Rys-Rozsévač i nadále přesvědčoval protektorátní vládu i úřad říšského protektora o nepostradatelnosti Vlajky jak v boji za převýchovu společnosti (zvláštní měrou mládeže), tak na poli propagandy i militantních zásahů. Snažil se příslušným vyšším místům dokázat, že program nacionálního socialismu, tak jak byl upraven pro české země, je schopen uvést v praxi právě jen jeho tábor. Zodpovědná okupační místa navzdory řečenému setrvala vůči Vlajce v jisté lhostejnosti – tak v roce 1941 skončila řízená snaha ČNST uzurpovat si část politické moci.

Vlajka samotná se ale ctižádosti plně nevzdala: Ještě v únoru 1942 žádá Jan Rys Rozsévač vládního radu dr. Giese o podporu v otázce legalizace ČNST, neúspěšně.

7 Bílí Židé: „árijci“, kteří „zradili svou vlastní krev a stali se přísluhovači Židů“ (Pasák: 301).

8 6. 6. 1940 (ibid.).

Emanuel Moravec, favorit Reinharda Heydricha, se pokoušel o zapojení Rysa-Rozsévače do vlastní koncepce. Přišel s příslibem výhodných pracovních míst v osvětových sborech připravovaného Kuratoria pro výchovu mládeže ministerstva školství a nabídkou úhrady dluhů, jež Vlajka měla, z dispozic zmíněného ministerstva. Zároveň s tím ale na oplátku požadoval personální změnu v ČNST⁹ (ibid.: 343). Tato nabídka zůstala nevyslyšena a mezi Rysem-Rozsévačem a Moravcem pokračovaly snahy o vzájemnou diskreditaci.¹⁰

Státní tajemník K. H. Frank 18. dubna 1942 oznámil Rysu-Rozsévačovi pozastavení činnosti (na dobu tří měsíců) Vlajky k datu 21. dubna téhož roku. Toto oznámení bylo doplněno o výhrůžku osobního charakteru: V případě činnosti směřující proti Moravcovi, a tím pádem i proti Říši, měl být Rys-Rozsévač poslán do koncentračního tábora. Zákaz činnosti se ovšem netýkal administrativních a vnitřních složek hnutí (ibid.: 344).

9 Šlo o vyloučení J. Burdy z ČNST (Pasák: 343).

10 Letité rozbroje mezi Moravcem a Rysem-Rozsévačem dokládá mimo jiné Moravcova publikace *Ve službách nové Evropy. Rok před mikrofonem*, odkud lze očitovat: „Přesvědčil jsem se, že vedoucí jak v Národním souručenství tak hnutí Vlajky zkušenost mnohému naučila. Národní souručenství musí se zbavit odkazu starých politických stran a jejich pensionovaným, ale stále ještě nezakřiknutým pohlavárům pěkně ukázat dveře. Vlajka musí dbát trochu národní psychologie, více se opřít o českou historii a z německého programu brát jen to, co dorostlo k roku 1940. Více se rozpřáhnout na poli sociálním a kulturním, kde už je třeba přestat fňukat.“ (Moravec, E.: *Ve službách nové Evropy. Rok před mikrofonem*, Praha, Orbis 1940, s. 201.)

3 Časopis *Vlajka*

Vlajkou rozumíme časopis působící v letech 1928–1942, ale jako bychom tímto označením měli na mysli dva víceméně samostatné celky – nacionalistická *Vlajka* konce 20. a první poloviny 30. let je takřka jiným subjektem než *Vlajka* po roce 1936 a *Vlajka* protektorátní a je vhodné mít tuto rozdílnost na paměti – stejně jako skutečnost, že co do členstva se jednalo o vysoce heterogenní skupinu osob a její podmnožiny sledovaly kromě základních ideových východisek hnutí i zájmy vlastní skupiny.¹¹

Prvorepubliková *Vlajka* je založena na odporu vůči kapitalismu i marxismu a vymezuje se (proměnlivě) proti německému nacismu, zároveň ale mezi tehdejšími časopiseckými platformami představuje zřejmě nejprogresivnější antisemitský hlas. Studentský charakter, přítomný v prvních dvou letech, postupem 30. let slábne.

Protektorátní *Vlajka* je v pravém slova smyslu pronacistická a udavačská (a nepřilíš výjimečně bulvární). Představuje-li členské vedení v první fázi Jan Vrzalík, František Mareš a svým způsobem Viktor Dyk, ve druhé fázi je tato skupina vystřídána radikálnější a snad i ambicióznější programem – v čele přitom stojí Jan Rys-Rozsévač a Felix Achilles de la Cámara. V počátečním období trvání protektorátu dostávala *Vlajka* od tiskového odboru říšského protektora finanční příspěvky.

Po celou dobu trvání *Vlajky* si tato vymezuje kromě zmíněných ještě jednoho nepřítele, a tím je stranický politický systém – někdy je přitom těžké rozklíčovat, nakolik považuje za závadné konkrétní činitele a nakolik systém samotný. V obou fázích (chceme-li, v obou *Vlajkách*) se zdá být nejvhodnější uvažovat o vztahu hnutí k vládnoucí garnituře a jeho projevech jako o programové činnosti – konec konců, za první republiky chyběl v očích vlajkařů v české společnosti nacionalismus a tato síla pramenila významně ze studentských kruhů a volala po řízené politické změně; v období protektorátu pak byla snaha o destrukturalizaci domácího politického systému podmíněna potřebami německého vedení. V každém případě je možné označit „klidový stav“ členů *Vlajky* za radikální nespokojenost se společenskou situací v republice. Z této nespokojenosti se rodí obrodný program – v časopise se objevují programová prohlášení, která nám pomáhají lépe pochopit vlajkařské cíle.

Např. v dubnovém čísle druhého ročníku se při příležitosti vzniku politického klubu objevuje prohlášení nazvané *Ke vzniku klubu Vlajka* (*Vlajka*, duben 1930: 16). Vysvětluje potřebu založení klubu na základě nejednotnosti mladé generace, protože „její nejednotnost podmiňuje její

¹¹ Milan Nakonečný členy členy *Vlajky* do tří druhů: „divocí idealisté“, „desperáti“, „konjunkturalisté“ (Nakonečný 2001: 9).

bezvýznamnost“ (ibid.). Za příčinu myšlenkového rozvratu je označen především realismus se svým „upřílišněným kriticizmem“ (ibid.) a „negativismem“ (ibid.).

Redakce *Vlajky* vyjadřuje přání „činnorodé“ (ibid.) části mladé generace povznést se nad stranický zápas za účelem jednoty a budování národa. Svěřuje se se svou snahou o potírání rozvratných elementů a obrací se ke čtenářům výzvou: „Voláme k práci jen ty, kdož se nebojí postavit se proti všem, bude-li toho třeba. Naše vůle k vítězství je nezlomná a proto věříme ve vítězství našich snah. Očekáváme, že i Vy budete mezi námi v boji za hrdý a silný stát.“ (ibid.).

V roce 1931 promlouvá redakce ke studentským vrstvám, vyjadřuje se k „nesplněným slibům“ ze strany ministra vnitra a všech politických stran, „rozkradeným penězům“ a vyzývá studenty, aby se postavili na odpor: „Projevte svůj odpor proti těm, kteří vás nechali zmlátit a kteří vás ošálili. Volte opozičně! Volte proti hradu!“ (*Vlajka*, říjen 1931: 16).

Další rok přináší prohlášení *Zahajujeme útok* (*Vlajka*, listopad 1932: 1–2) a od téhož ročníku se objevuje rubrika nazvaná *Středoškolská hlídka*, jejímž smyslem je dát prostor středoškolským studentům – výzva uveřejněná při příležitosti začlenění této rubriky přitom obsahuje přání, aby tito redakci informovali o vztahu kantorů k národním ideám.

A konečně program, jak jej *Vlajka* představuje v roce 1934, shrnuje na malém prostoru základní ideové konstanty: touhu po důstojném životě a po práci, žádost o uplatnění v hospodářském a politickém životě, potřebu národní uvědomělosti a věrnosti státu a odmítání: „činů nečestných“, marxismu, stranicví a „všech, kdož nejsou arijského původu“ (*Vlajka*, květen 1934: 16).

Systém uvažování *Vlajky* pak patrně užitečně přiblíží úvod tohoto prohlášení: „Naše hnutí je součástí široké fronty národní oposice. Jsme jejími úderníky. Jsme na stráž, aby celá národní oposice neslevila nikdy nic ze svých cílů, aby byla jednotná, rázná, odvážná, houževnatá, vítězná!“ (ibid.).

4 Křesťanství

Na stránkách *Vlajky* se, možná překvapivě, setkáváme s autentickými náboženskými projevy – někteří z autorů se počítají k silně věřícím, okrajově dokonce k duchovenstvu. Hovoříme tu ovšem o první, prvorepublikové fázi. Ideová východiska měla v praxi vést k utužení morálních hodnot a posílení kultury – opět v zájmu národa. Cílem byla také obnova národních tradic, a to včetně tradic náboženských, křesťanských. Křesťanství ve *Vlajce* není pojato coby hybatel ducha či cesta k vyššímu jsoucnu, nýbrž je vtahováno do národních a politických souvislostí. (Martin C. Putna poznamenává, že přínáležitost autorů *Vlajky* ke křesťanství je někdy otázkou pragmatiky, jindy víry v náboženském smyslu a často tato přínáležitost chybí docela (Putna: 804).) Ve většině příspěvků s křesťanskou tematikou autoři nespouštějí ze zřetele (vlajkařsky) zásadní cíl: udržet/připomenout/obnovit/redefinovat národní identitu.

Je nicméně třeba si uvědomit, že ačkoliv se *Vlajka* samotná neprofilovala coby křesťansky orientované periodikum, lákala věřící autory progresivním antisemitismem na pozadí nacionalismu a ostrými názory. Ke snazšímu pochopení přítomnosti křesťanských témat v námi sledovaném prostoru nám může pomoci náhled Martina C. Putny: „Vlajka nebyla formací vysloveně katolickou, ale vysloveně antisemitskou – kdežto žádná tehdejší formace vysloveně katolická nebyla formací vysloveně antisemitskou. Meziválečné katolické prostředí umožňovalo a latentně podporovalo jistou míru antisemitismu – nepřálo však antisemitismu radikálnímu, jaký měl průchod pouze ve *Vlajce*“ (Putna: 802–803).

Nejaktivněji se tématu křesťanství ujímají Karel Schwarzenberg a Antonín Havelka. Ti sami sebe definují jakožto katolíky a druhý zmíněný je v rámci kmenových autorů *Vlajky* jediným knězem.

Ze strany Karla Schwarzenberga¹² se tomuto tématu dostává četných dobových aktualizací a věnuje se jednotlivým církevním aspektům. Téma Velikonoc, jehož se dotýkají oba zmínění autoři, dopřává prostor i židovské otázce – důraz na antisemitismus zde pokládá výrazněji Havelka, který do *Vlajky* přispíval ještě v roce 1940.

12 Karel VI. Schwarzenberg se s *Vlajkou* seznámil za studií historie u Josefa Pekaře. Na účast *Vlajky* ve sporech o *Rukopisy* pohlížel přinejmenším v roce 1936 jakožto na „dětinskou hříčku“ a během následujícího roku se z okruhu hnutí stahoval. Proto zůstává paradoxem, že jej *Vlajka* na podzim 1938 prohlásila za svého prezidentského kandidáta. Po Schwarzenbergovi z *Vlajky* odchází i Jan Vrzalík, František Mareš, Sousedík a další (Putna: 805).

Obraz křesťanství, který *Vlajka* vytváří, je možné označit přinejmenším za vstřícný – dokladem nám budiž literární doporučení či zprostředkování děl Jakuba Demla (např. *Vlajka*, 21. 12. 1939: 6), Josefa Floriana či Otokara Březiny¹³ (viz *Vlajka*, 1. 3. 1938: 53).

Na křesťanství (katolictví) nezapomíná ani František Mareš ve svém úvodním článku z roku 1928 *Mládež a národní ideály*: „Nejsilnější zůstává tradice sv. Václava, tradice svářících se kmenů v jeden národ; a její výstraha před bratrským záštím. A konečně nejstarší tradice, silná na Moravě i na Slovensku, cyrilo-metodějská, jejímž cílem bylo sjednocení Slovanstva křesťanskou kulturou.“ (*Vlajka*, leden 1928: 3).

Max J. Lošner v článku *Kristus – svatý Václav. Křesťanství – ariismus. Úvaha spíše psychologická než historická* (taktéž v prvním ročníku) označuje křesťanství za arijské v tom smyslu, že opozitní k semitskému duchu římskému. Svatý Václav je pak ve stejném textu staven takřka do pozice českého Krista. I zde je náboženství, potažmo svatost, nahlíženo národnostním prizmatem – oběť sv. Václava byla vysoká, ale především to byla oběť ve prospěch národa. (*Vlajka*, březen 1938: 54)

Jan Vrzalík v textu *Armáda Satanova* (*Vlajka*, duben 1930: 7–9) křesťanství pojímá jako něco, co je třeba bránit, ale co zároveň napříč historií demonstruje svou moc. Protikřesťanská tažení minulosti shledává neúspěšnými – ovšem v komunismu vidí nového ničitele. Křesťanství do značné míry ztotožňuje s „kulturou Západu“ (ibid.: 9) a věří, že nebude poraženo; pro Vrzalíka je křesťanství součást světa, která neguje komunismus, a tím pádem je třeba, aby tato instituce zůstala zachována.

Jako významné se křesťanství jeví i později: „Křesťanství vyvstalo jako plamenný protest proti všemu nemravnému a poskytlo arijské rase základnu pro její kulturní i mocenský nástup. Naopak zase vše špatné, nemravné a záškodnické se spojilo proti němu. S různými nepochopeními nebo překážkami se arijský národové při svém výboji buď dohodli nebo vypořádali. A tak na konec jim zbyl pouze nepřítel nejsveřepější: rasa židovská“ (*Vlajka*, 6. 1. 1940: 1). Na tomto místě se lze zastavit nad proměnou největšího nepřítele oproti Vrzalíkovu textu – jde ale jen o potvrzení komunistické i židovské role nejvýraznějšího protivníka, apel autorů průběžně variuje mezi protikomunistickým a protižidovským.

Zdánlivě nedůležitým se může zdát, ale svým svědectvím významný je článek *Katolická politika?* (*Vlajka*, červenec 1931: 16) – jednak je dalším dokladem existence explicitního kontrastu mezi židovstvím a křesťanstvím v rámci jednoho textu, jednak je zde katolický řád staven do nepříjemné pozice. V kontextu očekávaného prodeje zahrady Strahovského kláštera autor v závěru

13 Březinu s *Vlajkou* spojuje i postava Josefa Pekaře, kterého v souvislosti s náboženskou vírou zmiňuje již v roce 1921. (viz. Lakomá, E.: *Úlomky hovorů Otokara Březiny*, Brno, JOTA & ARCA JIMFA 1992, s. 114.)

úvahy nepochybuje o budoucím vlastníkovi: „Budou to Židé! Katolický řád nejen že přispěje ke zhyzdění Prahy zastavením nádherné zahrady! Ale prodává Židům nejkrásnější pozemky v Praze. To je divná katolická politika!“

5 Židovství

5.1 Ze zdrojů antisemitismu

Vyhraněný antisemitismus je na programu *Vlajky* od jejího počátku. Za období protektorátu je přitom agresivní protižidovský postoj nejsilnější. Společně s týdeníkem *Arijský boj* představují nejštvavější antisemitský přístup. Antisemitismus na území Československa v počátcích *Vlajky* pramenil ze dvou dlouhodobě zatížených zdrojů: 1) Z rozdělené Národní strany vzniklo ve „staročeském“ prostředí antisemitské hnutí, v jehož čele stanul V. Březnovský. V prostředí „mladočeském“ sloužily za platformu antisemitismu Radikální listy. 2) Druhý proud představovala katolická strana vedená V. Myslivcem (Nakonečný 2001: 242–243).

Vliv, který zůstal přítomný i přinejmenším v prvních desetiletích 20. století, představuje Hilsnerova aféra z roku 1898 či brožura Václava Březnovského¹⁴ *Ve spárech židovstva*, která byla vydána v roce 1901. Podobný, pravděpodobně vlivnější spis představil později August Rohling pod titulem *Talmudský žid* (německý originál vyšel v roce 1910) – ten se zabýval „důkazem“ existence židovské rituální vraždy (ibid.: 243).

Dalším výrazným činitelem na poli antisemitského uvažování byl Rudolf Vrba, autor *Vraždy v Polné* a *Zkázy Slovanů*. Co se týče knižních dokladů/zdrojů antisemitismu, výrazný přelom na tomto poli představuje český překlad spisu *Protokoly sionských mudrců* (1937) – ten se řadí k již zmíněným svým cílem, a to sice „legitimizovat“ tvrdý antižidovský postoj (ibid.).

K podobným titulům je třeba počítat, zvláště s přihlédnutím k našemu tématu, díla Jana Rysa-Rozsévače: *Hilsneriáda a TGM* (1938) či *Židozedenářství metla lidstva* (1939) (ibid.).

5.2 Židovství ve *Vlajce*

Židovství je nacionalistickým táborem pojímáno jak jako fenomén, který ovládá (vládní struktury), který je součástí národnostního, rasového i náboženského diskurzu, tak ve stejné chvíli jako prostředek boje proti soudobému stavu společnosti – a to dle výstavby „židovství je špatné“, ergo „co je židovské, je špatné“.

Tento model, *Vlajkou* využívaný, má potenciálně těžko vyčerpatelnou míru využití. Pokud se nám zdá, že texty obsažené ve *Vlajce* „ohýbají realitu“, snáze se přiblížíme uvažování autorů, pokud budeme mít „funkčnost“ tohoto modelu na paměti. Pro ilustraci: Pokus o znehodnocení vědecké práce T. G. Masaryka skrze debatu o *Rukopisech* je blízce příbuzný štvavé kampani mířené

14 Březnovský svébytně pokračoval ve snahách Jana Stanislava Skřejšovského.

proti němu za pomoci židovské otázky, neboť směřují ke stejnému cíli – změně dosavadního a vytvoření nového, zde pochopitelně konkrétněji přeměně společenského obrazu 1. československého prezidenta.

Téma židovství se na stránkách *Vlajky* objevuje v rámci mnoha frekventovaných modelů. Zde ukážeme některé z nich a jejich stavebních prostředků.

5.2.1 Židovství mezinárodní

Jednou z metod, ke kterým se vlajkaři uchylují, je vykreslení Žida jako osoby nadnárodní ve smyslu osoby bez vlasti, která tím pádem nemůže sloužit cílům národa, jehož se tváří být součástí.

Boj proti židovství je pro *Vlajku* na jedné straně bojem za národ, ale nadnárodní, potažmo mezinárodní charakter Žida otázku rozšiřuje nad rámec jediného národa – jedná se tedy ve stejné chvíli o boj veškerých národů, respektive všech vlastenců proti Židům.

To dokládá mimo jiné dualita „mezinárodního židovství“ a nacionalistické vlády (německé), jak je zobrazena v textu Jaromíra Slavaty *Nacionalismus a židovství (Vlajka, květen 1933: 8–10)* – autor článku označuje zmíněný boj za největší boj německé historie, neboť jde zároveň o boj všech národů. Ve stejném textu se dozvídáme, že Židé jsou provokatéři („bylo zbito a zabito několik židovských provokatérů“ (ibid.: 9)) a že v souladu s duchem velkého boje by se nacionalisté neměli přidávat k nářku tisku.

Vlajka se často dovolává citu, morálky a zodpovědnosti, na druhou stranu se zde dočteme, že Slované mají tolik soucitu, až jej autor v tomto kontextu považuje za nectnost (ibid.: 8) a připomíná nutnost „tvrdomi a chladné krve“ (ibid.: 8) – podotýká, že Židé způsobili mravní rozklad německého lidu.

Model Žida, v němž tento ze své přirozenosti upřednostňuje vlastní prospěch před prospěchem kolektivním (ve smyslu národa) se objevuje opakovaně. Někdy je důraz postaven také na tezi, že Židé aktivně vedou protinárodní boj s cílem ovládnutí národních celků, např. M. X. Laišner v textu *Jsou Židé hloupi?* (*Vlajka, prosinec 1932: 10–11*) píše: „Světovou politiku řídí mezinárodní Židovstvo, (...) bojujeme proti nadvládě Židovstva, jež krom myšlenky nadvlády sleduje cíl: Porobu ostatních“ (ibid.: 11).

Žid zkrátka nemůže být nacionalistou, stojí mimo národ: „Sionismus má jednu dobrou stránku: udržuje ve XX. Století uzavřené židovské ghetto. V budoucnosti postačí, vyvodit z toho všechny důsledky“ (*Vlajka, květen 1933: 9*).

5.2.2 Židovství prospěchářské

Výchozí vlajkařský axiom bychom mohli zrekonstruovat takto: My trpíme, Židé se mají dobře. My jsme morální, Židé ne. Židé se mají dobře, protože jsou nemorální.

Žid je dle *Vlajky* oportunista nejvyššího, absolutního kalibru – a co víc, podporuje ho nenáviděná vláda: „Židé s pomocí vládních kruhů dále hospodářsky ožebračují národ, který po tisících prchá z hladu do Ameriky a jiných zemí (...)“ (*Vlajka*, prosinec 1930: 12).

Je třeba pochopit, že problémem není samotné obohacování, jehož se Židé dopouštějí, ale obohacování ve vztahu k národu – Žid se obohacuje na jeho úkor, a to dokonce za shovívavého souhlasu vládnoucích struktur: „Bída našeho lidu je nevýslovná a je těžko pochopitelná těm, kdož ji na vlastní oči neviděli. A při tom z krve našeho lidu bohatnou Židé a všichni ti, kdož žijí ve stínu milosti vládnoucího režimu“ (ibid.).

V politickém prostoru je navíc Žid za mnohé zodpovědný, díky své prospěchářské podstatě se dostal na významné pozice. Takové závěry činí mj. Jožo Rybnický v textu *A ještě Podkarpatská Rus*¹⁵ (*Vlajka*, květen 1932: 8–9): „Druhým výstražným problémem podkarpatským a slovenským, také celostátním, jest věčná otázka židovská. Je trestuhodné, že odpovědní činitelé nečerpají poučení z historie jiných národů. U nás se opakuje doslova totéž, co se provádělo v Maďarsku, kde žid byl hybnou pákou panujícího režimu“ (ibid.: 9).

Důsledek prospěchářství se dle Rybnického následně projevuje ve formě výhod, kterých Židé požívají oproti Slovanům: „Na Pod. R. se zakládají české školy pro židy a jsou zjevně favorisovány na úkor školství ruského“ (ibid.).

Žid je ve *Vlajce* nejen nadnárodní, ale také „nadčasový“ – je do značné míry neměnný – a do té míry, do jaké toto neodporuje jinému vlajkařskému cíli, je v pravém slova smyslu archetypický. „Žid jde vždy s duchem doby a podlízá vládnoucí většině. Židovská znalost lidí a jejich slabostí, schopnost – odhadovat a kšeftovat s lidskou nevědomostí, dělá z nich důležitého činitele,“ (ibid.) čteme dále v Rybnického příspěvku. Kromě faktu, že je v čase v jistém smyslu neměnný, vidíme, že autor Židům neupírá soubor schopností, v tomto kontextu se ale jedná o schopnosti, které jsou v rozporu s morálním konáním. To konečně plně odpovídá záměru pisatele, neboť dále dodává, že pravým židovským cílem je „demoralisace, nepokoj, stálá revoluce a ‚kalná voda‘“ (ibid.), v níž mohou Židé „lovit a spekulovat“ (ibid.).

Chovat se k Židovi vstřícně znamená pro Rybnického zločinné jednání, protože, jak podotýká, „Žid se assimiluje jen v zájmu obchodním“ (ibid.), tedy pro vlastní prospěch. Židovské

15 Podkarpatská Rus je častým tématem *Vlajky* – opakovaně se zde objevují politické, studentské a jazykové otázky s ní spojené.

prospěchářství přitom dle textu ústí ve stavu, v němž všechny politické strany kteréhokoliv státu touží po jejich přízni – z toho důvodu, že Židé mají specifický vliv („krčmář, lichvář, handlíř – jedním slovem žid – toť tichý vládce celých vesnic a ten může obstarat spoustu hlasů při volbách“ (ibid.)).

Žid se žene za penězi, a když pomáhá, říká Rybnický, jde u něj o „dodávku a kšeft“ (ibid.) – příčinou dobrého konání je tedy vidina vlastního prospěchu, ve vlastní podstatě je však bezohledný.

Toto chápání Žida zůstalo v zásadě nezměněno i za protektorátu: Žid chce válkami zbohatnout, tzn. je příčinou válek. Jednoduše nemůže konat jinak než špatně: „V každém, třeba zdánlivě ideálním činu Žida je téměř vždy maskován zločin“ (Vlajka, 3. 1. 1940: 3).

Také M. X. Laišner uvažuje o židovské podstatě – v článku *Jsou Židé hloupi?* dochází k závěrům, v jejichž vyznění jsou Židé schopní, ale s ohledem na národnostní specifika bez možnosti pracovat pro národní stát. Vidíme, že Žid je úspěšný („žida vidíme jako převládajícího činitele ve světovém obchodě. Veškeré koncerny ve světě řídí vždy několik nejvyšších rozhodujících činitelů a těmi jsou Židé“ (Vlajka, prosinec 1932: 11)), ale jeho schopnost je zároveň jeho prohřeškem, neboť vede k jeho vlastnímu prospěchu, potažmo k prospěchu židovství jako celku – cítí totiž dle Laišnera sounáležitost k jednomu souřadnému celku. Že tomu tak je, vyvozuje autor následovně: „Kdyby tomu tak nebylo, museli bychom považovati židovskou rasu za méněcennou, naprosto indoletní, bez organizačního smyslu, bez intelektu, za neomezeně hloupou“ (ibid.). Svůj text Laišner zakončuje definicí Žida jakožto organizátora, který touží po moci a bohatství.

5.2.3 Židovství nepřínosné a destruktivní

Že židovství nepředstavuje společenský přínos, patří k frekventovaným tezím. Očekávatelně je spojena s přesvědčením nacionalistů, že kultura má v první řadě sloužit národu – k národnímu vzepětí a růstu – a opětovně vycházet z národa a jeho potřeb. Konstrukce nového je vedle destrukce starého zásadním požadavkem *Vlajky*.

Žid nicméně nedokáže vytvářet, je nestálý, nemůže sloužit cizímu národu („můra – z květu na květ, vysává vždy trochu medu a vyrábí cosi, co se může zdát pěkné, ale nikdy není přínosem nových hodnot“ (Vlajka, květen 1933: 9)). Postrádá schopnost jít do hloubky a jako takový není tvůrcem.

Jelikož budování národní kultury a posilování ducha národa vyžaduje pospolitost, představuje Žid problémový prvek – pro svou odlišnost, zejména neschopnost být ve vlajkařském slova smyslu součástí národa, je nepřizpůsobivým, a tedy destruktivním činitelem.

Zároveň se *Vlajka* často odvolává k vyšším instancím, nepříliš výjimečně k filozofům – stejně činí i Lubomír Rubach, polský nacionalista. V rozhovoru s titulem *Naši spolupracovníci v Polsku* (*Vlajka*, říjen 1932: 10–11) se vztahuje k Ottu Weiningerovi. Zpřítomnění (nejen) filozofů v tomto kontextu *Vlajce* umožňuje vytvářet i na stránkách časopisu metafyzické koncepty.

Lubomír Rubach v interview uvádí: „Jsme pamětlivi slov Oty Weningera, velkého židovského filosofa, který nejlépe popsal židovskou duši, pravě, že Židovstvo jest bez duše, která jest v chaosu. Proto my musíme býti odpůrci židovstva, jelikož pracujeme k opačnému cíli, totiž ke konstruktivismu“ (ibid.: 10).

Pojetí Žida jako entity s destruktivním potenciálem nacházíme ve *Vlajce* opakovaně. Jiný článek tvrdí, že pokud by byli Židé dále trpěni, zničili by celou lidskou civilizaci – slovy autora by toho dosáhli takto: „nastolili příšernou, zkamenělou ‚kulturu‘ doby, kterou má lidstvo tisíce let za sebou, ale kterou Židovstvo fanaticky a neproměnně ustavičně udržuje“ (*Vlajka*, 5. 1. 1940: 1).

Vidíme, že Žid je činitelem, který, pokud má onu možnost (která spočívá už v jeho existenci), svým působením směřuje proti vývoji lidstva jako celku. Společně s nutností zbavit se Židů vyzdvihuje zároveň pisatel potřebu odstranit zednáře a marxisty.

Židovský „destruktivní charakter“ se v neposlední řadě uplatňuje i na rovině umělecké.¹⁶

Vlajka v prvních 7 ročnících udržuje velice silný studentský charakter: informuje o dění na univerzitních kolejích, zabývá se kolejní samosprávou, shromážděními studentských spolků a jejich činnostmi – a publikuje příspěvky týkající se situace na vysokých (a od roku 1932 i středních) školách. Posledního bodu se týká specifické zacházení s obrazem Žida.

Četné textové doklady mapují údajnou nespokojenost československých studentů se stavem studentstva na vysokých školách. Nejčastěji je v tomto kontextu zmiňována bratislavská univerzita, Univerzita Karlova a České vysoké učení technické. Způsoby, jakými do těchto textů (destruktivně) vstupuje Žid, je pravděpodobně nejvhodnější nazvat Žid-narušitel, neboť z pohledu pisatele zřetelně představuje rušivý prvek – v širším kontextu se *Vlajka* vymezuje proti všemu cizímu, nenárodnímu, ale židovství odmítá nejcitelněji.

V prosincovém čísle třetího ročníku nacházíme příspěvek s titulem *Záplava polských, maďarských a všelijakých Židů na universitě bratislavské* (*Vlajka*, prosinec 1931: 16), v němž se setkáváme s přímočarými odsudky židovských studentů – autor se přitom staví do pozice mluvčího československého studentstva, jímž konec konců do značné míry byl:

16 „Práci konají nenápadně jako ti červotoči, jichž dílo lidé poznají, až když se prkno rozpadne. Červotoč v měkké naší lípě, dovtal se až k velkému našemu básníku Jaroslavu Vrchlickému.“ (*Vlajka*, říjen 1937: 17)

Pohled do poslucháren a laboratoří medicínské fakulty bratislavské vzbuzuje dojem, jako by ta fakulta byla někde v Minsku nebo Kišiněvě. Tolik přírodních semitských ksichtů snad by se ani v těchto vyhlášených městech židovských nenašlo. Většina Židů, která je nepřijata na university v sousedních zemích, jde k nám, neboť v Československu daří se Židům lépe než v Palestýně, řekl vrchní rabín karpatoruský. Na medicínské fakultě v Praze je už tolik Židů, že by větší procento naše studentstvo nesneslo, proto byla jimi obdařena Bratislava, neboť tam studentské demonstrace předloni byly poměrně slabé a proto vláda se domnívá, že tam ty Židy ještě snesou (ibid.).

Dále autor vyčísluje situaci na bratislavské univerzitě – tvrdí, že na tamní lékařské fakultě představuje podíl židovského studentstva (včetně československého) 80 % celku a celý článek zakončuje touto alarmující větou: „Slovenské studentstvo tento stav těžce snáší a v nejbližších dnech podnikne rázný zákrok proti nim“ (ibid.).

Článek *Exodus polských, besarabských a všelijakých Židů z pražské univerzity (Vlajka, duben 1932: 16)* informuje o studentské demonstraci a jejím výsledku: „Nedávné demonstrace na technice a lékařské fakultě měly přece svůj jakýsi dobrý výsledek. Několik desítek pro československé studentstvo obtížných židovských studentů šlo si hledat v minulých dnech nový domov na univerzitu padovskou“ (ibid.).

Nepříjemnou předpověď pak přináší závěr textu: „Když tito Židé odjížděli z Prahy, přišlo se s nimi rozloučit mnoho obecenstva. Až budou odjíždět ještě další transporty, přijde nás na nádraží ještě více, abychom jim popřáli šťastnou cestu a aby se jim v Padově tak zalíbilo, by se k nám už nemuseli vracet“ (ibid.).

Ve stejném roce byla ve *Vlajce* otištěna několikastránková historická úvaha Jana Vrzalíka o židovském nároku na Univerzitu Karlovu, pojednávající o působení Židů na její půdě od dob Karla IV. po současnost. (*Vlajka, duben 1930:11–13*) a stejný ročník přináší i text, z něž vyvstává již nastíněný vlajkařský názor jasně v krátkém spojení, označujícím židovstvo na tuzemských vysokých školách za „bahno z ostatních zemí“ (*Vlajka, listopad 1932: 16*).

6 Komunismus

Vztah vlajkařského nacionalismu a komunismu, respektive profašistické nacionalistické ideologie a ideologie komunistické, je v zásadě nutné chápat jako komplexně odlišné, zároveň však vlajkaři i komunisté požadovali zásadní přerod společnosti, byť skrze diametrálně jinou revoluci.

Vlajka už coby studentský časopis vinila mj. vládu a celý stávající politický systém z hospodářského, sociálního i kulturního úpadku.¹⁷ Pokud hovoříme o komunismu zastoupeném v politickém vedení země, spadá vlajkařská kritika komunismu zaprvé do okruhu obecněpolitické kritiky, zadruhé a výrazněji je ovšem vystavován kritice jednak kvůli z nacionalistického hlediska nepřijatelného internacionalismu,¹⁸ jednak kvůli neutěšeným poměrům v SSSR. Nejsou to tedy jen komunisté „domácí“, komunismus je pro *Vlajku* nepřijatelný jak ideologicky, tak, lze-li tuto sféru od ideologie „oddělit“, praktickými důsledky.

Vztah *Vlajky* ke komunismu, potažmu marxismu, je odmítavý, což její autoři demonstrují častými příklady ze života lidí, kteří jsou komunisty „ovládáni“ – jak z československého prostoru s komunistickým partajním vlivem, tak z území ovládaného Sověty. Ale zatímco máme na paměti základní odmítavé východisko, je i na komunistickou tematiku na stránkách *Vlajky* třeba pohlížet s pochopením pro jistou nestálost autorského ideologického hodnocení, které pramení v okamžitých potřebách redakce. Ta běžně reaguje na nedávné události a výjimečně uchopuje komunismus odlišně od způsobu, který by napovídá charakter většiny příspěvků. Tento rozdíl nicméně nepřekračuje pevnou hranici; pro znázornění se můžeme podívat, jak je s komunismem zacházeno v textu *Průvody, průvody...* (*Vlajka*, květen 1934: 5–7):

Nejvíce nám bylo líto komunistů. To, co jsme viděli v průvodu, to byli skuteční proletáři, lidé chudí. Lišili se od soc. dem. i nár. soc. velmi podstatně. To, co kráčelo v průvodu vládních socialistických stran, to byla zburžoásnělá vrstva, to byli lidé s plnými žaludky, tam jsme viděli bohatce. Tam jsme viděli pokrytce, kteří vykřikují fráze o bídě: byli to však měšťáci v tom hanlivém smyslu, byli to lidé zpanštělí, se všemi choutkami pánů.

17 „A proto nezbývá, než přiznati se loyálně, že děláme periodicky blbečky všichni, kdo máme to neštěstí, že překročili jsme 21. jaro věku svého. Neboť musíme voliti nevolky volky, ačkoliv se v nás všeco bouří proti tomu, bychom dovolili řídit své osudy lidem, kteří nás už tolikrát zklamali,“ píše Lubomír Kukla v textu *Umění být blbečkem* (*Vlajka*, duben 1930: 6).

18 František Mareš v *Kořenech nynějšího zla* přímo říká, že internacionalismus se staví proti životu. Národnost je dle něj základ lidské identity – zachovat svou národnost je mravní povinnost a mravnost je základem života (*Vlajka*, březen–duben 1933: 1–3).

Ale v průvodu komunistů šla bída. A šla s nimi hrozná nenávist k těm, kteří bídu nemají. A šla s nimi také víra, že idea, ve kterou věří, spasí svět.

Proto jsou to ti nejubožejší z ubohých. Jejich idea nespasí svět. Nemůže spasit už také proto, že nejpálenější podvodníci světa se jí chytli, aby zradili i zde. Neboť víte, kdo nadšeně tleskal jejich průvodu? Židé! Blahobytně vyhlížející bohatci s pěstěnými nehty, tleskali nadšeně heslům vykřikovaným proti tomu zlu, jež v první řadě způsobila zlatá internacionála, mezinárodní kapitalismus (ibid.: 6–7).

Z citované pasáže lze pochopit důvod mírného (v kontextu dalších textů periodika) tónu pisatele – tedy fakt, že v tomto konkrétním textu nejde (v zásadě výjimečně) o archetyp komunisty, který vstupuje do všech kontextů jako hotová, dotvořená destruktivní entita, nýbrž o komunistu, který je svým způsobem obětí – a chápeme také, proč je zvolen tento přístup. *Vlajka* zachází se svými tématy, i s těmi stálými, výrazně tendenčně. Udržuje linii, již si nastolila, ale jelikož jedním z opakovaně využívaných modelů je označení subjektu za nepřítele, proti němuž je třeba vést boj, vznikají i ad hoc hierarchie těchto nepřátel – a v tomto smyslu se proměňuje textové znázornění komunisty a komunismu vůbec. O málo dále se v textu dočteme: „Jsou ubozí, protože jsou slepí. A nevidí, že jsou nástroji nepřítele, který i nám je nepřítelem“ (ibid.: 7).

Autor de facto postuluje vztah tří entit, a to sice nacionalismu, židovství a komunismu, z jejichž „juxtapozice“ vystupují dva stěžejní body: 1) komunismus i nacionalismus má společného nepřítele, tedy židovství, 2) nacionalista komunistu převyšuje tím, že na rozdíl od druhého vidí věci v pravém světle, tzn. chápe funkční principy židovství a komunismu lépe než druhý.

6.1 Komunisté morálně slabí

Jednu z metod, jež *Vlajka* využívá pro vykreslení svých „nepřátel“, představuje jejich popis jakožto morálně slabých. Jedním z prostředků k tomu využitých je označení za zbabělce. Komunisté neutíkají, po německých volbách v roce 1933 „práskli do zaječích“. Důvod jejich konání je dle článku *Zbabělý útěk komunist. vůdců v Německu* (*Vlajka*, březen–duben 1933: 3) velice jednoduše vysvětlitelné: „Své nakradené peníze mají uloženy v cizině“ (ibid.) a teď k nim utekli, přičemž „na chudáka Marxe se vykašlali“ (ibid.). To vše z důvodu, že „Němci si na jejich činnost posvítili“ (ibid.). Jak bylo řečeno, komunisté jsou až na výjimky chápáni vcelku jednoduše, a proto není problém se ve stejném článku dočíst: „A tak to udělají ve všech zemích, kde najdou národy dost síly pěkně jim stisknout jejich zlodějské krky“ (ibid.).

Při stejné příležitosti, tedy po volbách v Německu, jsou v textu *Německé volby* (Vlajka, březen–duben 1933: 4–5) kritizovány domácí politické stálice: „Naše politické Pythie prorokovaly, že Hitlerismus padne. Jako skoro vždycky, tak i nyní se mýlily“ (ibid.: 5). Hitlerova politika je posléze označena za politiku kázně a samotný Hitler za zachránce mas. Pro *Vlajku* pochopitelně představuje tolik žádanou politiku síly (a národního obrození), kterou v domácím prostředí nenachází.

Morální nedostatečnost je dle *Vlajky* i hlavní dispozice českých vládních žurnalistů. Společně s tím, že jsou vždy „dokonale rudí“ (politicky či vztekem a námahou) (ibid.: 6). Dle textu *Umění, býti žurnalistou* (ibid.: 6–7) hradní žurnalisté lžou a nedá se jim věřit (což ostatně dle autora, Lubomíra Kukly, již stejně dělá málokdo).

Jan Vrzalík v článku *Armáda Satanova* konstatuje, že morální nízkost komunistů vedla i k jejich postoji k náboženství,¹⁹ který vysvětluje následovně: „Bolševici si osvojili přesvědčení, že pokud je v národě živá víra, dotud se nemůže dílo komunismu pokládat za trvanlivé a proto propaganda bezbožství se uznává za jednu z podstatných státních úkolů sovětské vlády.“ (*Vlajka*, duben 1930: 7). Na své tvrzení, že bolševici páchali a páchají hrůzy, Vrzalík navazuje tím, že mají takticky dobře připravený plán na vyhlazení náboženství na teritoriu SSSR. Komentuje (ne)svolobodu vyznání na ruské půdě a dále rozvíjí svůj výklad, přičemž leitmotiv tohoto textu i dále tvoří mravnost:

„Je proto pochopitelné, že kultura Západu se brání bolševickému barbarství a je docela na místě, že zde vystupují křesťanské církve jako ochránkyňe ohrožené mravnosti. A tak, jako se kulturní Evropa postavila ve středověku proti divokým hordám mongolských barbarů, tak se dnes koncentrují síly k duchovnímu boji proti zotročení svědomí, proti mravnímu rozvrtnu a proti potlačení základních práv lidských“ (ibid.: 8).

Komunista je dle *Vlajky* v pravém slova smyslu nemravný a snaží se rozvracet stát, čímž se stává jejím významným protivníkem, protože Vlajka je dle vlastních slov ve velkém boji za nový, spravedlivý a národní stát a sama je ve svém úsilí obětí soudobé politické situace, mezi jejíž strůjce patří i komunisté (*Vlajka*, březen–duben 1933: 9–11).

19 „Když však bolševici odhodlali se vésti rozhodující ránu proti náboženství, proti základům mravnosti a proti rodině jako základní formě společenského řádu, tu vystoupila na obranu náboženství a základních práv lidských autorita nad jiné významnější, autorita světová – papež a za ním ostatní křesťanský svět. Tak bylo vytvořeno hnutí, jež zachvátilo široké masy lidové a jež je schopné vytvořit situaci pro bolševiky krajně nebezpečnou“ (*Vlajka*, duben 1930: 7).

Nemorální povaha komunismu se projevuje i přetvářením dobrého ve špatné, jak dokládá text Lubomíra Kukly *K prvnímu máji (Vlajka, květen 1932: 1)*. Svátek, který mohl být v dětství nahlížen jako krásný, byl, tvrdí autor, poničen dospělým nazíráním – konkrétně nahlédnutím, že se ve skutečnosti jedná o svátek „třídní nenávisti“. Hovoří-li autor příspěvku o socialismu, má na mysli „vyzdvižení nízkých pudů davu na podstavec modly“, ztělesnění ničitele hodnot, jež přetváří a převrací: „Z umění učinil nechutný kýč, z vědy lživědu, z defektů zásluhy, ze svobody násilí. Jako již tak často v dějinách lidstva, i zde stala se z krásné theorie ošklivá zbraň, kterou zvítězila mravní chátra. Prosta autokritičnosti, nezastavila se před ničím. Vzala lidstvu víru, naději i lásku a nahradila je svými odpornými surogáty, jimž může sice dodat zevní lesk, ale ne duchovní posvěcení“ (ibid.).

1. máj v nastíněném nazírání nemůže zůstat svátkem lásky – stává být svátkem bludného naslouchání, lži a parazitismu.

6.2 Komunismus kolektivní a proletářský

Otázka individuálního/kolektivního rozevívá mezi komunistickou ideologií a pravicovým nacionalistickým hnutím širokou propast. To si vlajkaři dobře uvědomují a využívají existence této odlišnosti k předložení vlastního názoru, totiž přesvědčení o nezastupitelnosti a nutnosti individuality jako základního kamene společnosti (národa).

Jedním z přispěvatelů, který se tohoto tématu dotýká, je Jaroslav Chlubna. V článku *Úvaha k 1. Máji (Vlajka, květen 1930: 2–4)* hovoří o svrchovanosti lidu a socialistickém kolektivismu jako o „veřejném tajemství“ (ibid.: 4) – v tom smyslu, že celé zmíněné učení je lživé, ale dogmaticky udržováno „jako sanctissimum“ (ibid.). V tomto kontextu označuje zastánce tohoto systému za „poskakující dervíše“ (ibid.), kteří při pokusu o narušení zdánlivé neporušitelnosti konceptu „počnou dělali nemožný hluk a povyk“ (ibid.).

Chlubna odmítá chápat kolektivismus bez (zde nacionálně zatíženého) pojmu individuality. Doslova říká: „Kolektivismus bez individualit je prázdné heslo. Je to veliké, prázdné NIC“ (ibid.). Ještě jednou se k tématu vrací v příspěvku *Individualism jako faktor demokracie (Vlajka, červenec 1931: 10–12)*, v němž neměnně popírá efektivitu kolektivismu a opětovně připomíná individualitu, z níž jedině je dle něj možné budovat silný národ. Přímý protiklad individualismu a kolektivismu můžeme ještě jednou ukázat citací: „Nelze očekávat, že by kolektiv byl schopen většího výkonu. A proto nutno, aby se pěstovala ideologie individualismu, abychom dosáhli vyšší úrovně národního života“ (ibid.: 12).

Spřízněné otázky se dotýká Jaroslav Vídeňský textem *O bohatý národ (Vlajka, prosinec 1930: 14–15)*, v němž vystává odlišný, ale paralelní protiklad: „(...) musíme dospěti k tomu, aby společnost našeho národa zburžoásněla, a ne, aby byla dále proletarisována. Tento proletarisační proces musí být zastaven. Je třeba, aby každý jednotlivec si uvědomoval, že má nutnost, a národní povinnost k tomu, aby zbohatnul“ (ibid.: 14).

V souhře s Vídeňským vytváří k problematice vlastnictví údernou glosu Jan Vrzalík v textu *Jdeme vlastní cestou (Vlajka, červenec 1930: 2–3)*: „Dnes i průměrný komunista ví, že fráse ‚soukromé vlastnictví je krádež!‘ je blbost zrovna taková, jako že ‚Tábor je naším programem‘“ (ibid.: 2).

6.3 Komunismus nesmyslný a nepřínosný

Je zřejmé, že boj vedený *Vlajkou* proti komunismu se nezdá opírat o jednoduché konstrukce. K takovým patří i komunikační strategie, v jejímž rámci je komunismus označován, souhrnně řečeno, jako nesmyslný. Doklady zmíněné strategie nacházíme v sledovaném časopise průběžně, jen s nižší frekvencí za protektorátního období.

Ve spojení s komunisty nalezneme v nápaditých obměnách spojení typu „nesmyslné marxistické žvanění“ nebo „rudé žvanění a vyhrožování“, případně alternace způsobu vyjádření, jakého užívá Lubomír Kukla v textu *Kříž bez háků (Vlajka, říjen 1932: 1–2)*: „Hrстка z nás, kdož jsme neztratili hlavu při tam-tamu rudých primitivů“ (ibid.: 2).

Společně s ideologickými východisky komunismu kritizuje *Vlajka* také to, co považuje za důsledky jejich praktického uvedení. Vlajkaři vesměs odmítají moderní umění, přejí si ale rozšiřovat, prohlubovat a budovat produkty národní kultury a chovají víru v umění, které národu pomáhá – z tohoto hlediska je socialismus nahlížen jakožto nepřínosný.

Toto tvrzení podpoříme alespoň dvěma úryvky, které zde zastupují další z metod boje proti komunismu. S. A. Thur ve své úvaze *Socialismus a umění (Vlajka, červen 1930: 11–12)* píše doslova: „Co dal nebo dává socialismus umění? Myslím, že každý, kdo o věci trochu přemýšlel, odpoví bez váhání: nic“ (ibid.: 11).

V širším měřítku uvažuje, ale v zásadě stejný cíl sleduje O. D. Olešanský v příspěvku *Extrémy (Vlajka, červen 1932: 13–14)*: „Nelze zahodit vše, co přinesl socialismus a komunismus; to by bylo neprozřetelné – musíme se učit z jejich zkušeností. Proto se tedy přibližují fašisté všech zemí i hitlerovci a krátce všechny radikální pravičácké skupiny radikalismu levých: akcentují, co se osvědčilo, opravují nedokonalé a hlavně vystříhají se zásadních omylů levičáckých“ (ibid.: 14).

Olešanský sice nesleduje přímo otázku umění, zprostředkovává nám ale model, který se ve *Vlajce* vyskytuje paralelně s přímočarým vyjádřením Thura – vedle prostého odmítnutí přínosu představeného v *Socialismu a umění* staví Olešanský vyjádření implikující nadřazenost pravice a omylnost levice.

Chápání komunismu jako nepřínosného se vyjevuje i v textu Jana Vrzalíka *Něco se bude dít...* (*Vlajka*, červenec 1931: 5–6) Absence přínosu je zde vysvětlena skrz jeho nebezpečí. Ačkoli Vrzalík konstatuje, že tuzemský komunismus nabírá na síle, ve stejnou chvíli poznamenává, že to není riziková skutečnost, protože „revoluce se nedělají s hlasovacím lístkem“ (ibid.: 6) – komunismus je nebezpečný (a tedy nepřínosný) z toho důvodu, že „komunistická nálada zasahuje čím dál tím větší vrstvy obyvatelstva“ (ibid.), což národu neprospívá.

Později ve stejném roce píše Ladislav Čech ve svém příspěvku (*Vlajka*, červenec 1931: 3–4) v pásmu *Úvahy povolební* (ibid.: 2–5) o komunistickém (ne)přínosu následující: „Voličstvo na Moravě zdá se být syto obvyklé volební demagogie a dává přednost stranám, jichž program je úměrný se silou komun a které nepoužívají nesplnitelných slibů jako agitačního prostředku“ (ibid.: 4).

Komunisté nepředstavují přínos, protože jejich záměrem je společnost rozvracet, a to různými způsoby. Jeden je tématem příspěvku Jana Vrzalíka nazvaného *Rozprava o věcech vojenských* (*Vlajka*, leden 1932: 4–7). Na vojně se dle textu komunisté dopouštějí „podvratné agitace“ (ibid.: 5), kterou navíc ukrývají: „Je příznačné, že ti, kteří přicházejí na vojnu jako komunisté, jsou, anebo častěji působí dojmem dobrých vojáků.“ Autor podotýká, že tato destabilizační agitace není tak působivá, jak by se zdálo, protože mladí komunisté své přesvědčení údajně skrývají a vyjeví je jen přáteli (což je dle Vrzalíka důsledek pečlivé instruktáže, jíž se jim dostalo od komunistického vedení).

Žena je na stránkách *Vlajky* tematizována jen velice zřídka – pohled na ni v této práci zpřítomníme skrze trojici textů, které se více či méně zabývají její úlohou ve společnosti.

Jaroslav Slavata se v článku nazvaném *Bahno* (*Vlajka*, červenec 1931: 12–15) zaobírá soudobým statutem ženy. Reaguje na návrh zákona podaný skupinou poslankyň²⁰, který by měl neprovdaným ženám starším 21 let a matkám samoživitelkám, které se starají o nemanželské dítě a tohoto věku nedosáhly, zajistit právo požádat okresní soud o úřední dekret, jenž jim zajistí titul „paní“.

Účel tohoto zákona vidí Slavata v omezení výsměchu směřovaného směrem k dotyčným ženám a v zamezení bagatelizace jejich života. Svůj příspěvek píše autor v době, kdy návrh schválen není, což mu dává možnost komentovat jej slovy: „rozumní lidé soudí, že se zákonem nikdy nestane“ (ibid.: 12) či „jsme pevně odhodláni, uvést toto monstrum zcela rozmyslně ve veřejný posměch“ (ibid.).

O návrhu se v textu hovoří jako o „provokativně hloupém“ (ibid.), což dále Slavata rozvíjí ve výrok, že pouhá jeho existence vede k odůvodněnému přesvědčení těch, kteří „volební právo žen počítají mezi naše národní katastrofy“ (ibid.).

Po zpochybnění volebního práva žen brání autor existenci předsudků poukazem na skutečnost, že předsudek život ulehčuje a je „oprávněnou životní normou, jako kterékoliv jiné pravidlo správné životosprávy“ (ibid.).

Posléze je pozornost přesunuta na svobodné matky a pisatel vysvětluje (za užití kolektivního zájmena *my*), proč svobodnou matkou „pohrdá“ (ibid.). Odmítá, že by tak tomu bylo proto, že se jedná o matku, a zdůrazňuje, že tento odsudek pramení z povahy jejich mateřství – to hodnotí ve většině případů jako projev nezodpovědnosti a lehkomyšlnosti. Takové mateřství shledává hříšné – s tím, že zmíněný zákon na tomto faktu nemůže nic změnit. Pokud je změna potřeba, podotýká autor, pak jde o změnu ve výchově ke slušnosti, ne zákonodárskou.

Následně Slavata sarkasticky poznamenává, že pro uspokojení potřeb společnosti by bylo „nutno odhlasovat vedle tohoto zákona a zákona na ochranu republiky ještě zákony na ochranu lidské důstojnosti tlustých, hubených, dlouhých, malých, zrzavých a holohlavých lidí“ (ibid.: 13).

Soudobou společenskou realitu text nazírá jako působiště mravní anarchie, v níž žijí morálně malomocní („symbolem doby jsou roztažená stehna“ (ibid.)). V takové realitě jsou ženy „snadno dostupné“, a to včetně, říká autor, vdaných žen – zpochybňuje jejich partnerskou věrnost a popírá možnost chovat je v úctě (označuje je za „nalíčené nevěstky, které jsou jako doma v polovici

20 Že je působení žen ve veřejném životě velice citově podmíněno a často opačné oproti působení mužů, považuje za možné Vladimír Pavlacký v textu *Úpadek mužství* (*Vlajka*, březen–duben 1933:16a).

pražských postelí“ (ibid.). Pokud ženy nejsou „nevěstkami“, pak jimi nejsou z velké míry proto, že „k tomu nemají příležitost“ (ibid.). Ženy, které si zaslouží úctu už autor téměř nenachází.

Ačkoliv „oplzle chraplavý bas Marleen Dietrichové je ideálem dívčí puberty“ (ibid.: 12) a „snem průměrné ženy je přizpůsobit se v mravech i chování neřestnému a papírovému typu mezinárodní prostitutky“ (ibid.), konstatuje Slavata, že mladým ženám lze tento způsob existence odpustit – zkrátka proto, že nechápou, jaký typ ženy doopravdy napodobují. Koho ale dle autora omluvit nelze, jsou jejich matky, které takový život tolerují.

Autor se dokonce věnuje explicitní obraně muže: „Nejsou vinni mužové; nedostanou ženu, která by tomu nechtěla, ledaže by ji do bezvědomí přiškrtili – a na takové žertíky je válka přece jen už příliš daleko za námi“ (ibid.: 14). Jediným řešením, které autor představuje, je „vykydat svinstvo“ (ibid.).

Paragraf 144 trestního zákona platil i za První republiky, tedy po rozpadu Rakouska-Uherska, a i v 30. letech 20. století zakazoval potraty. Zároveň tvoří téma pro Ladislava Mayera a jeho úvahu *A ted' potraty!* (*Vlajka*, listopad 1932: 7–9) Návrh zákona, probíraný ve sněmovně, by měl zmírnit nemožnost interrupce. Mayer se zamýšlí nad potenciálními důsledky možnosti rozhodovat o potratu.

Přichází se závěrem, že pokud by byl návrh schválen, žena by toho využila nemravným způsobem – totiž že jediným přínosem by v takovém případě byla „pomoc a ulehčení sprost'ákům všech kategorií“ (ibid.: 8). Dobrovolně nemít děti, to je „chtíč nemravného, vadného člověka“ (ibid.), dodává následně hodnotový soud. Ještě jednou je třeba pro pochopení tohoto přístupu ve sledovaném kontextu přihlídnout k žádostem nacionalisty: „Některý národ krní – depopulací. Žádný národ se ještě nezničil četným dorostem“ (ibid.).

Ladislav Mayer vidí příčinu volání po změně ve strachu z materiálního nedostatku a neschopnosti zabezpečit dítě, ale je to dle něj spíše muž, který se bojí, než žena. Pádu paragrafu 144 by jen, tvrdí dále, ulehčil život „prasákům“ (ibid.: 9) – a konstatuje, že podobné zákony „zbytečně ztěžují práci těm, kdož usilují o třetí říši“ (ibid.).

Autorem našeho třetího textu je Jan Hroník. V počátku úvahy *Dnešní žena – Žena?* (*Vlajka*, 1. 4. 1938: 53–55²¹) předesílá, že je třeba směřovat vše k meritu věci, tzn. k ženinu vlastnímu „já“ (ibid.: 53), a podivuje se nad skutečností, že si ženské podstaty (či, chceme-li, skutečné identity) všimá málo soudobých spisovatelů.

Zřejmě aby vynahradil tento deficit, představuje Hroník své chápání ženské úlohy a jejího vývoje. Zásadní úlohu v něm má, jak tvrdí, technický pokrok – ten ji zbavuje dosavadní role. Tato role z velké míry sestává z poskytování společnosti muži, např. skrze společně vytvářenou hudbu,

21 V tomto čísle došlo k posunu paginace.

nicméně právě pokrok zapříčinil rozpad tohoto stavu, protože „dnes si muž hudbu poslechne z gramofonu“ (ibid.: 54).

Dřívější stav autor označuje za spravedlivý – proti tomu staví aktuální skutečnost, v níž tato spravedlnost neexistuje. Zajímáme se, proč a zda je za touto změnou opravdu jen pokrok – a zjišťujeme, že jádro problému spočívá jinde: existuje totiž „nová žena“ (ibid.), již si žádá nová doba a nové Československo.

„Nová žena“ je od „původní“ odlišena v textu především tím, že druhá v pořadí, byla-li dobře vychovaná, se netoužila stát herečkou. Nová žena, oproti tomu, spatřuje nejvyšší vzor v „Marlene Ditrich“ (ibid.), případně v „Gretě Garbo“ (ibid.: 55).

Že jde dle autora o hlubokou problematiku, dokládá mj. fakt, že hovoří o ženských snech, totiž o jejich zaměření, respektive že jsou „vedeny příkladem hvězd“ (ibid.: 54). Kvůli svým snům a snahám je uskutečnit se setkáváme s dalším důležitým rysem zmíněné změny – „nová žena“ nespolečá na svého manžela, nýbrž na sebe a svou práci.

Na základě vlivu snů ženy chtějí být osobnostmi. Tuto příjemnou úvahu Hroník vede do poněkud „přízemnějších“ rovin, když konstatuje, že toto přání „přináší neštěstí“ (ibid.: 55). O neštěstí se jedná zejména proto, že takovéto ženy následně „vyčítají svým partnerům všechno, ne pouze všechno, co nejsou, ale také vše, co by samy chtěly být“ (ibid.).

V tuto chvíli, v závěru textu, vidíme podstatu autorovi nespokojenosti s popisovanou proměnou – jedná se o nespokojenost muže, který v důsledky této změny stavu trpí. A jde o nespokojenost, která nepřesahuje „mužský horizont“, neboť se nakonec zdá, že jeden z nejzásadnějších bodů úvahy nalezneme v tomto úryvku: „Co však můžeme očekávat od takovýchto žen? Mohou se vám líbiti vůbec?“ (ibid.). Můžeme se domnívat, že „nové ženy“ nejsou pro pisatele přijatelné mj. jednoduše proto, že se nelíbí.

Hroník poznamenává, že „nové ženy“ nemohou být ženy pravé/opravdové a že příčiny popsané změny nenalezneme v ženě samé, ale v jejím okolí – což nás vede zpět k řečenému: změnu přinesl pokrok.

Otázka *Rukopisů Královédvorského a Zelenohorského (RKZ)* je pro *Vlajku* otázkou národní identity a hrdosti, přičemž cíleně je zde řečeno otázka *Rukopisů*, nikoliv otázka jejich pravosti. Smysl tohoto výroku se nám vyjeví v této kapitole, v níž představíme hlavní linii uvažování o *Rukopise Královédvorském (RK)* a *Zelenohorském (RZ)*, jak se objevuje na stránkách námi sledovaného periodika.

Texty, jejichž tématem jsou *RKZ*, můžeme pro účely této práce rozčlenit do dvou skupin. V první z nich nalezneme texty, jejichž cílem je prokázat nefalzifikovanou povahu *RKZ*. Ve druhé pak práce, které pojímají celý spor bez důrazu na další ověřování a jež spíše vyzdvihují samotný význam existence těchto památek.

Do první skupiny můžeme nicméně bohužel s čistým svědomím zařadit pouze dva texty Josefa Chmelíka. Ten přináší chemické ověření pravosti *Rukopisů* a směřuje k postulaci pravdivosti obou z nich (*RK: Vlajka*, březen–duben 1933: 13–16, *RZ: Vlajka*, červen 1933: 14–16).

Vlastním tématem této kapitoly je tedy druhý zmíněný okruh:

Jan Vojáček v článku *Hynoucí pokrokářství a jeho poslední činy (Vlajka*, březen 1931: 2–4) vytváří prostor, v němž na jednu stranu staví „pokrokáře“ (tedy zastánce nepravosti *RKZ*) a „obránce“. „Pokrokáři“ dle jeho slov vymírají, ale z jejich řad prý stále zůstává nevelká množina osob, které jsou veřejností z donucení uctívány – tyto osoby taktéž „ovládly“ filozofickou fakultu Univerzity Karlovy a celé roky vedly útok proti *RKZ* (a nezastavil je ani rok 1886).

Obránci pravosti se sice bránili vědeckým argumentům „pokrokářů“, ale nemohli se, říká autor, bránit „vědeckým metodám, jež byly nezvyklé a neslýchané“ – *RKZ* totiž byly dle Vojáčka objektem „hanebného politického podvodu“. Skutečným cílem „pokrokářů“ totiž nebyla pravda, usilovali o narušení národního sebevědomí. Zatímco obránci usilovali o pravdu, „pokrokáři“, tvrdí pisatel, toužili po moci.

Cesta „vědeckého“ dokazování“ byla dle článku *Obnovuje se boj o Rukopisy* nutná jen proto, že vláda nemohla *RKZ* zničit a bylo třeba postavit se ke sporu jinak – postup zastánců nepravosti byl ale následující: 1) podezření, 2) shledání nepravosti, 3) důkazy falzifikace (*Vlajka*, prosinec 1931: 6).

Tentýž text připomíná, jak se ostatně objevuje vícekrát, že zmíněné metody již komentoval František Mareš, a to ve spisu *Pravda o Rukopisech* – právě ten se stává ve *Vlajce* vyšší instancí, k níž se vlajkaři v rukopisné otázce odvolávají (např. *Vlajka*, duben 1932).²²

²² Také je vhodné zmínit publikaci Jana Vrzalíka *Poučení o nepadělaných rukopisech*.

Objevují se i zmínky o jiných soudobých dílech věnovaných *RKZ*, například krátká recenze *Vědy a Rukopisů* Františka Koldy. Tomuto autorovi se ve zmíněném textu dostává uznání, ačkoliv pisatel podotýká, že „kniha Koldova nemá ráz všeobecnosti jako vědecky a logicky důkladný spis Marešův“ (*Vlajka*, květen 1932). I kvůli své zásluze na obraně *RKZ* je konec konců Mareš *Vlajkou* označen za „největšího žijícího vědce a filosofa československého národa“²³ (ibid.: 11–13).

Tématu *RKZ* se výrazně věnuje i Ř. Texa, a to např. v textech *O potřebě dalších zkoušek rukopisu královédvorského a zelenohorského* (*Vlajka*, říjen 1932: 15–16), *Umyvači mrtvol* (*Vlajka*, srpen 1932: 15–17) nebo *Výburcujeme je?* (*Vlajka*, prosinec 1932: 12–14). V prvním z nich se obrací do minulosti a konstatuje, že Josef Dobrovský sice dle obecného mínění považoval *RKZ* za podvrhy, ale že navzdory tomu Josef Jungmann zmínil, že Dobrovský nebyl ve svém přesvědčení nikterak pevný a že se zcela týkalo jen *RZ* – podobně Texa hovoří i o přesvědčení Františka Palackého.

Ve druhém textu se Texa zabývá svobodou vědeckého projevu a vyjadřuje přesvědčení, že zastánce pravosti *RKZ* by byl terčem posměchu či veřejného lynče.²⁴ Autor je přesvědčen, že rukopisný spor se ze sféry vědy přesouvá jinam a ptá se, proč tomu tak je. Podotýká, že *RKZ* se stále nedostalo opravdu odborného zkoumání a k pochybuje o pečlivých snahách Václava Flajšhane.

Ve třetím zmíněném příspěvku se Texa vyjadřuje k průběhu sporu následovně: „My nemáme stanovisko k Rukopisům samým. Za to máme stanovisko ke sporu o Rukopisy a ke způsobu, jakým byl veden, ač to byl spor vědecký“ (ibid: 13).

S tezí, že ze sporu o *RKZ* netouží *Vlajka* vytvářet politickou záležitost, pak Texa přichází v krátkém článku *Realisté a Rukopisy* (*Vlajka*, únor 1933: 8–9).

Tři z těchto čtyř textů spojuje kromě tématu způsob, jakým autor zachází s účastníky Sporů – v tomto případě se věnuje nedůvěryhodnosti závěrů T. G. Masaryka: „Nicméně pravda však je, že on sám nemohl tu přísahati na svá slova. Na př. dělal estetickou kritiku *RKZ*, dokazoval v ní, že básně *RKZ* jsou z hlediska estetického chatrné, ale přiznal se Dru Albinu Bráfovi, že estetice mnoho nerozumí. Podobně se vyjádřil nedávno spis. Čapkovi, že básním nikdy nerozuměl.“ (ibid: 13–14).

Podstatu vlajkařského boje názorně ukazuje závěr přednášky Františka Mareše. V textu nazvaném příznačně *Marešova slova o Rukopisech* (*Vlajka*, prosinec 1932: 8–10) se přednášející

23 Františku Marešovi je ostatně prakticky věnováno 1. číslo 7. ročníku (*Vlajka*, říjen 1937).

24 Podobný osud stihne i středoškoláka, který prohlásí, že věří v pravost *RKZ* – „propadá nebo dostává nejnižší známky“, stejně tak: „Učitel, profesor, úředník se nesmí přiznati k obráncům, nechce-li si získati přídomku ‚fašista‘ a tím se těžce hmotně i společensky poškoditi!“ (*Vlajka*, 1. 2. 1938: 52).

dotýká dvou již zmíněných bodů, jež předkládá jako původní důvody „boje“: prvním je snaha o dosažení vědecké pravdy, druhým pak snaha o získání svobody v oblasti vědeckého bádání.

Mareš konstatuje, že vědecké pravdy dosaženo nebylo a že „vědecká pravda musí být postavena pod mravní pravdu, jinak je vědecká pravda největším zlem, jež ničí život“ (ibid.: 9). Základem této „hierarchie pravdy“ je v přítomném konceptu předpoklad, že věda v sebe nezahrnuje jiné než pouhé „logické svědomí“ (ibid.) a že tím pádem musí být postavena pod mravní pravdu.

RKZ jsou v kontextu přednášky přímou příčinou fungování Národního divadla a přítomnosti děl Myslbeka, Mánesa, Alše, Smetany, Dvořáka i „básníků světové úrovně, kteří byli odkojeni Rukopisy“ (ibid.).

Nakonec Mareš vyjadřuje přesvědčení, že dosavadní důkazy nepravosti jsou nedostačující a že mladá generace vytrvá a dospěje k závěru pravosti *RKZ* – příspěvek s názvem *Národy nehynou dokud jazyk žije* na tuto tezi navazuje překvapivým způsobem – autor tvrdí, že zastánci nepravosti *RKZ* již nebudou podnikat výpady, „neboť pravda definitivně zvítězila“ (*Vlajka*, říjen 1937: 16).

9 Vlajka a umění

Vlajka výběrově publikuje příspěvky reflektující aktuální výstavy i knižní publikace, část prostoru věnuje statím o moderním a tradičním umění a touží po národně uvědomělé tvorbě. Poslední bod dokazují i četná volání obsažená v programových prohlášeních. V jednom z nich nalézáme následující bod: „9. Rozmach národní kultury. (Účinná podpora kulturního povznesení národa na všech polích umění, vymýcení paumělecké moderny, zákaz cizího kulturního braku (...).“ (*Vlajka*, listopad 1932: 2). Pro *Vlajku* je příznačné odmítání moderních uměleckých směrů a „levicové kultury“ – to dokazuje mj. příklad negativní recepce působení Jiřího Voskovce a Jana Wericha, zejména hry *Kat a blázen*, jak podotýká Tomáš Pasák (Pasák: 136). Časopis také v roce 1939 uveřejňuje otevřený dopis Sidona Vaňka, v němž tento žádá Emila Buriana, aby se vzdal své činnosti, bez ustanovení nástupce, a rozpustil svůj soubor, odcestoval neznámo kam, „třeba k babičce na ryby“ (*Vlajka*, 21. 12. 1939: 1), a nebyl co nejdéle na očích veřejnosti. Na (levicové) divadlo D 41 přitom útočí i později (viz. *Vlajka*, 1. 3. 1941: 8).

9.1 Obraz spisovatelů

V této kapitole nahlédneme přístupy, jichž autoři *Vlajky* užívají k reflexi české literární tradice. Jako u všech ostatních kapitol i zde je třeba vnímat přítomnost literárních osobností jako součást struktury „ustavující legitimitu“ nacionalistického (a antisemitského) směřování.

Uvádíme zde několik historických postav, jejichž osobnost (či její rys) představovala pro „náš“ časopis ideovou podporu. Tato metoda zapadá do širšího soudobého systému a vychází z potřeby tradicí podepřené skutečnosti: „Čeští antisemité té doby se rádi odvolávali na národní antisemitské tradice, v nichž měla mít účast řada významných osobností, jako byli Karel Havlíček Borovský, což bylo sporné, a zejména Jan Neruda spisem ‚*Pro strach židovský*‘ (1890), což bylo bohužel pravda“ (Nakonečný 2001: 243).

Alois Jirásek byl dle *Vlajky* „veliký rozsévač svobody a hrdosti svého národa“ (*Vlajka*, duben 1930: 1), hovoří-li se o jeho hrobu, jde o „hrob Osvoboditele“ (ibid.). Podobně jako u dalších postav, k nimž se *Vlajka* vztahuje, v textu pisatel podotýká, že Jiráskovi nebyla národem projevena dostatečná úcta:²⁵ „A hrob Tvůj, hrob Osvoboditele, neokuřovaného kadidlem patolízalců, ale

25 Nedostatek uznání je konstatován např. v případě Františka Palackého. V závěru 3. čísla 4. ročníku nalezneme postesknutí nad nízkým počtem návštěvníků místa posledního odpočinku Palackého v Lobkovicích a „překonaným“ dílem Palackého, jak prý říkají realisté (*Vlajka*, červen 1932: 16).

milovaného tolik, jako vlast sama, bude nám větším a trvalejším pomníkem, než by byly ty, které Ti Tvůj vděčný národ doposud nepostavil“ (ibid.).

Ve stejném duchu se ukazuje i jedna z básní podepsána šifrou „luk“,²⁶ nazvaná *Na paměť Aloise Jiráska*:

„Bratrstvo napsal's. Bud' ti odpuštěno.

Ted' tvoje kosti popelem už jsou.

A nové Bratrstvo tvé vláčí jméno,

z vděčnosti velké stokou špinavou.“ (*Vlajka*, listopad 1930: 8).

Ve svých dílech jsou významní slovesní tvůrci prizmatem *Vlajky* nahlíženi jako bojovníci za národní budoucnost, což vidíme i v textu *Židé a Jaroslav Vrchlický* (*Vlajka*, říjen 1937: 17–18). Na prostoru dvou stran je čtenáři předložen vztah Jaroslava Vrchlického a Židů, přičemž autor krátké eseje popisuje, jak Židé využili Vrchlického, aby se zbavili Svatopluka Čecha²⁷ (jenž „umíral s pocitem hořkosti nad nevděkem národa“ (ibid.: 17)).

Židé dle textu „obalamutili poctivou povahu“ (ibid.) („která jest hlavní rasovou známkou národů slovanských“ (ibid.)) Vrchlického – a ten posléze dle autora pracoval v jejich zájmu, a to navzdory tomu, že miloval svůj národ.

Odpověď na otázku, proč Vrchlický „činil Židům službu“, spočívá dle pisatele článku ve vděku, který údajně Vrchlický k Židům pocítoval. Za jeho nejdůležitější příčinu je zde označena událost, kdy mu Židé (kteří jsou konkretizováni v postavách Halbana Blumenstocka a Siegfrieda Lipinera) „vymohli profesuru“.

Vlajka nutně vidí Vrchlického prožidovský přístup jako formu zrady národa²⁸, neboť tento přístup v očích vlajkařů představoval upozadování národních cílů a výraznou podporu nepřátel.

26 Tento autor uveřejnil na stránkách *Vlajky* velké množství krátkých básní, politicky satirických či věnovaných některé z výrazných postav (nejen) českého národovectví.

27 Text *Otrokáři a otroci* Lubomíra Kukly je jen jedním z dokladů týkajících se Svatopluka Čecha. Kukla připomíná *Písně otroka* a označuje je za stejně živé, jako byly před desetiletími (ve smyslu: otroci jsou pořád ti stejní, jen pánové se mění). Označuje Svatopluka Čecha a Jana Neruda za skvělé vlastence (*Vlajka*, červenec 1930: 4–5).

28 „Žid je chytrákem už od přírody, jaký div tedy, že dovedl snadno obalamutit poctivou povahu, která jest hlavní rasovou známkou národů slovanských. Přimyslíme-li si k tomu ještě hluboce snivou měkkou a často až nemístně láskyplnou duši básnickou, kteréžto složky tvořily bytost Jar. Vrchlického, nedivme se nikterak, že Židé dovedli tak zpracovat Vrchlického, že pracoval pro jejich zájmy, aniž tušil, jakou hroznou zbraň jim poskytuje proti vlastnímu národu svému, který tolik miloval! K jmenovaným vlastnostem Vrchlického družila se i vděčnost a tato byla jistě ne posledním důvodem, že Vrchlický psal básně o Židech“ (*Vlajka*, říjen 1937: 17–18).

Navzdory řečenému autor textu operuje s myšlenkou, že Vrchlický byl veliký básník a pouze podlehl komplotům židovstva (kteří údajně chtěli zastít národní úsudek, čehož byl básník pouhým prostředkem).

Při příležitosti 75 let od pohřbu Karla Havlíčka Borovského nacházíme ve *Vlajce* oslavný článek *Mučedník brixenský (Vlajka, srpen–září 1931: 1)*. Autor příspěvku vedle sebe staví Karla Havlíčka a Boženu Němcovou na základě blízkosti existence v utrpení, a vůbec životní blízkosti. Ideály K. H. Borovského jsou označeny za krásné, jeho myšlenky za velké, ale více než písemného díla, které po sobě zanechal, si vlajkaři cení samotného jeho života a faktu, že zůstal „poctivým, veřejným pracovníkem, jehož jedinou mravní devisou bylo: pracovat pro národ a vlast a nemyslit přitom na sebe“ (ibid.).

Dále text přináší krátké srovnání společenské situace Havlíčkovy doby a počátku 30. let 20. století, jež je završeno konstatováním nesnadné úlohy národa a těch, kteří se pro něj snaží pracovat, přičemž druhé zmíněné období je vyhodnoceno jako náročnější.

Značného prostoru se dostává osobnosti Viktora Dyka, který jako jediný ze zde zmíněných do *Vlajky* přispíval. Někteří z okruhu *Vlajky* se k němu vztahují přímo jako k ideovému vůdci, jak ukazují i doklady verbis expresiss. Autorem, který se k této postavě upíná nejčastěji, je Jan Vrzalík. V textu *Přední úderník mtev (Vlajka, červen 1931: 2–5)* vzpomíná na své poslední setkání s Dykem a poslední slova věnovaná osudu *Vlajky*, která cituje v této podobě:

„Jedu k moři, musím tam jet, musím si odpočinout. Srdce mi nějak neslouží a tady mně je jaksi dusno. Vrátním se za měsíc a vy z Vlajky se držte. Sleduji vaše počínání, děláte to dobře, ale neměli byste se ukvapovat. Konečně i to je dobré. Máte odvalu, nadšení a víru. Ti tam (ukázal na levý břeh Vltavy) mají peníze a moc. Vydržíte-li, musíte vyhrát, neboť jste mladí. Naši generaci otrávil život realismus. Vy nejste ještě otráveni a jistě mnoho dokážete. Můžete, až se vrátím, počítat plně s mou spoluprací. Buďte zdráv a pozdravujte vaše kamarády.“

Viktor Dyk těmito (neověřitelnými) slovy nadále ovlivňoval vývoj *Vlajky* coby ohromná ideová podpora, představoval pro ni ztělesněné ideály vůdcovství, síly, politické rozhodnosti i uměleckých kvalit.

Po Dykově smrti jej vlajkaři vzpomínají jak v připomínkách úmrtí či esejích, tak skrze beletristické texty přispěvatelů²⁹ i Dykovy vlastní (například báseň ze *Satyr a sarkasmů (Vlajka,*

29 Uveďme například *Baladu pochyb*, politicko–satirickou rýmovanou, částečně cenzurovanou báseň, v níž je Viktor Dyk vzpomenut (*Vlajka*, listopad 1930: 9).

červenec 1931: 4) nebo ze *Zpěvů v bouři* (*Vlajka*, červen 1931: 16)). Kromě toho otiskuje *Vlajka* po Dykově smrti například úryvky z jeho zápisníku (*Vlajka*, listopad 1933: 9–10).

Výběr textů je samozřejmě opětovně podmíněn cíli redakce, jde takřka výlučně o básně politické, jak konečně dokazuje úryvek básně z druhé zmíněné sbírky:

„*Na co stůněš, vlasti?*“

„*Na ten nový režim.*

Na ten režim nový,

system krásných řečí,

který všechno léčí

slovy, slovy, slovy.“ (*Vlajka*, červen 1931: 16).

Z dalších osobností zmiňme Karla Hašlera – z pohledu *Vlajky* se jednalo o skvělého umělce, odbojníka a „věčně mladého bojovníka nacionalismu“ (*Vlajka*, prosinec 1932: 10); stejně nadšeně přijímá *Vlajka* Markétu Lazarovou Vladislava Vančury, u něj výjimečně nenacházíme politické hodnocení, jeho dílo je chváleno na základě „bezprostředního stylu“ (*Vlajka*, červen 1931: 1) a „nově hledaných a nalezených cest výrazových“ (ibid.).

9.2 Autorská beletrie

Až do protektorátní fáze nacházíme ve *Vlajce* ohromné množství autorských beletristických děl. Převážně se jedná o kratší básně či povídky o rozsahu několika řádků až stran. Básně můžeme často označit za satirické texty či „říkanky“ až písňového charakteru. Formálně se jedná většinou o do strof členěné rýmované útvary.

Na stránkách *Vlajky* ale narazíme i na texty, které z výše nastíněného proudu vybočují. V této kapitole se pokusíme za pomoci textových dokladů zrekonstruovat převládající typ beletristických příspěvků a zároveň zde uvádíme i některé z textů odlišujících se od tohoto typu.

Jedním z nejaktivnějších tvůrců politicky orientovaných satirických básní je postava, jež na stránkách časopisu vystupuje pod jménem Ježatec³⁰. Témata, která pokrývá, se pohybují od univerzitního prostředí přes vládní jednání (*Vlajka*, duben 1930: 7), česko-německé soužití (*Vlajka*, březen 1930: 16), švejkovství (*Vlajka*: květen 1930: 7) po komunismus (ibid.: 15).

30 Ježatcově tvorbě se podobají texty autora skrytého pod šifrou „elk“ (např. *Vlajka*, duben 1930: 9) a též tvůrce básní (oproti Ježatcově tvorbě rozsáhlejších) s pseudonymem Jan Maria Plojhar (např. *Vlajka*, únor 1931: 13).

Vystupování Ježatce je v textech značně soudržné, a to i v procesu výstavby jednotlivých textů, z něhož lze vysledovat typický rys: zpravidla je báseň zahájena takřka odevzdanou nejistotou, která je vzápětí převedena do cynického světla, jak lze demonstrovat na příkladu textu *Beneš v Haagu*:

„Bůh ví, já vím, člověk neví,
jak to všechno dopadne.
Beneš v Haagu kousek sleví,
Snowden celek popadne.“ (*Vlajka*, březen 1930: 16).

Z Ježatcových textů zřetelně vystupují základní vlajkařské pozice předprotektorátního směřování, ať už jde o protiněmecké ladění („Divná je to koalice, / kde Čech Němci soudruhem“ (ibid.)), nedůvěru k vládě („Nač mluvit ryčně hlasem bouřícím, / nač ztrácet tady řečmi drahý čas? / Pro půli jednu mluvíš ke spícím, / když druhá v hospodě se baví zas.“ (*Vlajka*, duben 1930: 7)), odpor k socialistům („Koaliční program socialistů / Nač program? – Zbytečnost! / Proč s ním si lámat hlavu? / Konečně, máme jej: / Stát dojit vždy jak krávu!“ (ibid.: 12)) či obecnější nespokojenost se stavem společnosti („Moc nemysli, ohýbej hřbet, / u mocných leští kliky; pak věrným jsi a poctivým / občanem republiky.“ (*Vlajka*: květen 1930: 15)).

To vše Ježatec občasné doplňuje texty, v nichž ještě explicitněji oslovuje národ. Například ve třetím ročníku *Vlajky* krátkou básní *Napomenutí republikánské*:

„Můj příteli, jenž sladce umíš spát,
již probud' se a oči rychle protři,
neb dřív než ze spaní se probudíš,
již ovládnou nás vyložení lotři.“ (*Vlajka*, Červenec 1931: 15).

Tematicky podobnou tvorbu přináší i autor vystupující pod šifrou „luk“ – vnáší ale do *Vlajky* jiné formy. Dvě z nich jsou nejvýraznější: jedním je pásmo dvouveršových epigramů (např. *Šestero socialistické* (*Vlajka*, červen 1930: 6)) a druhý představuje cyklus *Bajky prostonárodní*.

Bajky prostonárodní jsou až na výjimky krátké útvary, často je jich v jednom čísle vyšší počet. Zpřítomňují národnostně uvědomělou reakci na soudobé situace, převážně z politického prostředí, stejně jako texty Ježatcovy. V náčrtech se drží absurdních dějových konstrukcí za účelem humorného působení.

Zmíníme se zde alespoň o dvou příkladech: 1) Karel Kramář navštívil biograf, ale nebyl spokojen, protože „shledal, že je to mnoho činů ale málo slov“ (*Vlajka*, březen 1930: 14), šel tedy posléze na operu, která jej uspokojila, protože v ní „bylo mnoho slov, ale žádné činy“ (ibid.). Konečně se tedy Kramář, vyznívá tento text, ocitl „mezi svými“ (ibid.). 2) Bůh čte Vlajku a uvažuje, že není možné hněvat se na československé poslance, že nejsou podobni andělům, protože zatímco andělé „mají rozum a svobodnou vůli, ale těla nemají“ (*Vlajka*, květen 1932: 5), poslanci „sice těly tučnými slynou, avšak nemají ani rozum, ani vůle svobodné“ (ibid.).

Mezi výjimečné jevy autorské beletrie ve *Vlajce* můžeme řadit následující texty. Jedním z nich je rozsáhlá báseň Lubomíra Kukly *Srdce a Bůh* (*Vlajka*, červen 1931: 12). Na jednu stranu tento text s ostatními spojuje skutečnost, že zde nacházíme verš „Země nám matkou milovanou byla“, na stranu druhou zde najdeme jisté hlubší vnímání a komplikovanější vyjadřovací prostředky:

„Jen očima mluvila, a srdcem jenom. My, děti její, též.
Neuvěřili jsme v černožlutou lež.
Věděli jsme, že zemře, protože Bůh je živý,
a jinak než lidé spravedlivý.“

Lyrický subjekt vyzývá přišedší den, kdy „země, pyšna, vstala“ a následujícím veršem tento čas spojuje s něčím tak vysokým, jako je láska: „Na horkém slunci lásky srdce naše zrála.“ Ve strofách, které následují, Kukla poeticky pestře deklamuje verše o úpadku země (zapříčiněné „povstáním nepotrestaných hříchů“) a jejích „dětích“:

„Zem těžce dýchala. Na troskách štěstí svého
cítila bolest boje vražedného,
hyeny hltavě krev ran jejích pily,
a děti, vlastní děti její svou matku hanobily.“

Je to Bůh, kdo „dětím“ velí „jít, a tvořit divy“ i kdo káže „v boji krváceti“. Je nám připomínána oběť života na oltář snu. Po obratu k úpadku se Kukla obrací k víře, a to jak v Boha a jím posvěcené poslání, tak ve vítězství („my, děti své země, jdem matku svou vykoupiti“).

Svou obnažeností pak vyniká desetistřbová báseň Františka Zavřela oslavující Itálii a Benita Mussoliniho (*Vlajka*, 1. 3. 1938: 56): „Mussolini! Řidiči Italie / tak Tě vidím, bezmocné době ve tvář / kterak patříš poutaje chaos její / kovovým zrakem.“³¹

31 Báseň pochází ze sbírky *Mezihra*, vydané v roce 1929. V březnovém čísle sedmého ročníku *Vlajky* se nicméně dočteme, že byla vydána o tři roky dříve, tedy v roce 1926 (*Vlajka*, 1. 3. 1938: 56).

10 Závěrem

Jednotlivá dílčí témata jsou mezi sebou nutně provázána a často spolu souvisí tak neodlučitelně, že jejich přísné členění do zvolených tematických bloků může vyvolat zdání jednoduchosti komplexní problematiky, má ovšem za úkol sloužit pro přehledné uchopení cílů komunikace, frekventovaných metod a užitých prostředků.

Seznámili jsme se s vybranými metodami vyobrazení židovství a komunismu (které se ostatně v mnoha případech objevují v těsné blízkosti), doloženými konkrétními prostředky. Zjistili jsme, že *Vlajka* se svými tématy zachází vcelku soudržně, tedy že komunismus zpravidla odmítá zejména z důvodu kolektivismu, absence společenského přínosu či nemorálního konání. Odmítá rozdílnost, protiklad – ze všech tří zmíněných důvodů se nám potvrzuje, že sledovaný časopis důkladně následuje vytyčenou „národní cestu“: na individualitě postavené budování společnosti, pro něž je komunismus překážkou a jež je zároveň hlavním cílem *Vlajky*.

V dosažení tohoto cíle „překáží“ také Židé: nepřínosné (destruktivní), mezinárodní a prospěchářské postavy. Ve vlajkařském nahlížení světa není možné, aby židovství bylo národu přínosem – pokud Žid pracuje, pracuje pro sebe a do národní struktury nežidovské země nemůže zapadat, protože není její součástí. Jeho destruktivní činnost se rodí právě z cizosti. Je totiž dle *Vlajky* nepřizpůsobivý a touží si podmanit národy.

Proti židovství i komunismu užívá *Vlajka* jako obranu křesťanství. To svým způsobem představuje jejich negaci a zároveň národní tradici, kterou je, jak nyní chápeme, dle vlajkařů třeba nejen zachovat, ale i bránit.

Obrana národních je dále zhmotněna v otázce *Rukopisů Královédvorského a Zelenohorského*, v průběhu let *Vlajkou* rozpracovávané (ale navzdory tomu de facto „nehybné“). Většina příspěvků přitom nijak přísně k prokázání pravosti *RKZ* nemíří, ačkoliv je jisté, že jejich autoři zastávají pozici obránců pravosti. Pisatelé textů kladou důraz spíše na samotnou existenci dotyčných památek než na ověření doby jejich vzniku. Logika tohoto přístupu se ukazuje zejména tehdy, píše-li příspěvatelé o důsledcích přítomnosti *Rukopisů* v kulturním prostoru – pouhý fakt, že památky existují (a že jsou připomínány), vedl ke zrodu výjimečných osobností a děl, tvrdí *Vlajka*. Ačkoliv se i v „našem“ časopise setkáme s texty zasvěcenými procesu odborného ověřování doby vzniku *RKZ*, co do počtu jsou takové příspěvky téměř zanedbatelné.

Pozornost věnovaná tématu ženy přinesla zjištění, že „ženská otázka“ nepatří k předním zájmům časopisu, nicméně jeho pohled na ni je značně konkrétní. Ženě (soudobé) přiřazuje nelichotivé hodnoty, v uvedených dokladech je odsuzována společně se změnami, které podmiňují

přeměnu její podstaty (např. jí přinášejí nové sny). Tradicionalistický přístup *Vlajky* v této otázce vede k zavržení jak potratů, tak svobodných matek, které pečují o nemanželské dítě.

Sledovanou problematiku je zajisté možné dále rozpracovat, vysledovat méně výrazné modely uchopení postav Žida (v tom případě by pravděpodobně bylo vhodné obrátit se k pracím Marka Nekuly, Kateřiny Čapkové nebo Radky Čermákové, případně Roberta Pynsenta) i komunisty i rozvést zde uvedené metody komunikace. Také by bylo možné více přiblížit, specifikovat a propracovat metodiku této práce – tedy vytvořit strukturně složitější systém nazírání, než je „cíl – metoda – prostředek“. Doopravdy rekonstruovat vlastní (zamýšlené) cíle komunikace uveřejněné ve *Vlajce* je značně ztíženo cenzurou, která nás o části příspěvků, či dokonce celé texty připravila – můžeme tedy rekonstruovat pouze dochovanou podobu.

Je možné rozvíjet i ostatní témata, například provést rekonstrukci příčin uvažování o ženě způsoby, jaké jsme uvedli výše, a zasadit je do kontextu dalších dobových textů, případně tyto texty srovnat s texty věnovanými muži. Možností je nepočítaně.

11 Seznam literatury

Primární

Vlajka, 1928–1942

Sekundární

Brabec, Jiří (2009): *Panství ideologie a moc literatury: Studie, kritiky, portréty (1991–2008)*, Praha, Akropolis 2009, 320 s.

Burian, Jan: *Někdo tady přece musel zůstat (1939–1941)*. In Jan Burian.: *Nežádoucí návraty E. F. Buriana*, Praha, Galén 2012, s. 37–48.

Frankl, Michal; Miloslav Szabó: *Budování státu bez antisemitismu? Násilí, diskurz loajality a vznik Československa*, Praha, Lidové noviny 2015, 339 s.

Lakomá, Emilie: *Úlomky hovorů Otokara Březiny*, Brno JOTA & ARCA JIMFA 1992, 451 s.

Med, Jaroslav: *Spisovatelé ve stínu*, Praha, Portál 2004, 238 s.

Moravec, Emanuel: *Ve službách nové Evropy. Rok před mikrofonem*, Praha, Orbis 1940, 223 s.

Nakonečný, Milan (2001): *Vlajka. K historii a ideologii českého nacionalismu* (Praha: Chvojtkovo nakladatelství), 332 s.

Nakonečný, Milan (2006): *Český fašismus* (Praha: Vodnář), 427 s.

Ort, Thomas: *Umění a život v modernistické Praze. Karel Čapek a jeho generace, 1911–1938*, Praha, Argo 2016, 278 s.

Pasák, Tomáš (1999): *Český fašismus 1922–1945 a kolaborace 1939–1945* (Praha: Práh), 486 s.

Putna, Martin C. (2010): Vlajka. In M. C. P.: *Česká katolická literatura 1918–1945* (Praha: Torst), s. 798–807.